

De werknemer opgeleid

**'Praktijkonderwijs werkt door...'
'VSO werkt!'**

Tussenrapportage 2000 - 2013, per 1 maart 2006

Deze uitgave wordt gepubliceerd onder verantwoordelijkheid van de Uitvoerings- en Coördinatie Groep. In deze UCG participeren het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs, de landelijke clusterverenigingen van het speciaal onderwijs en KPC Groep. Deze laatste is tevens belast met de uitvoering van het secretariaat. De uitgave geschiedt in het kader van het project 'Praktijkonderwijs werkt door...' en 'VSO werkt!' dat wordt gefinancierd uit gelden van het Europees Sociaal Fonds.

Omslag: Franssen & Van Iersel

Bestelnummer: 221058

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

© 2006, UCG, 's-Hertogenbosch

WOORD VOORAF

De Uitvoerings- en Coördinatie Groep (UCG) van de ESF-projecten arbeidstoeleiding 'Praktijkonderwijs werkt door. . .' en 'VSO werkt!', hierna te noemen het ESF-project, brengt in het voorjaar van 2006 verslag uit over de periode 2000 - 2007 voordat deze ten volle is beëindigd. Dat is nodig willen de in dit verslag vermelde gegevens en aanbevelingen nog van betekenis kunnen zijn bij de voorbereidingen en opzet van het vervolg, namelijk de periode 2007 - 2013. Het hieraan verbonden nadeel wordt opgevangen door een beperkt aantal deelverslagen en met name de meer gedetailleerde definitieve rapportages over de onderscheiden thema's uit te brengen in het najaar van 2007.

Het verslag betreft twee deelprojecten. In 2000 startte op basis van de Subsidieregeling ESF-3 en het ESF-beleidskader 2001 het project 'Praktijkonderwijs werkt door. ..'. De wijziging van de subsidieregeling en het beleidskader maakte het mogelijk dat vanaf 2004 ook het Voortgezet Speciaal Onderwijs aan het project kon deelnemen. Dit geschiedde onder de projectnaam 'VSO werkt!'.

Vanaf het begin werd er met succes naar gestreefd de beide deelprojecten zoveel mogelijk als een eenheid te behandelen. Vandaar ook dat het voorliggend verslag het verslag is van de beide deelprojecten of zoals boven gezegd: het ESF-project.

De late en daarom ook mindere betrokkenheid van het VSO heeft tot gevolg dat er in het verslag meer aandacht wordt gegeven aan het Praktijkonderwijs dan aan het VSO. Formeel is dit zo. Echter, veel wat voor het Praktijkonderwijs van belang is, blijkt dit ook te zijn voor het VSO. Waar dit nadrukkelijk afwijkt, wordt daarvan melding gemaakt.

De taak van de UCG betreft met name de inhoudelijke en projectmatige aspecten van het project. Dit bepaalt ook de reikwijdte van het verslag. De financiële en administratieve aspecten zijn in opdracht van Centraal Financiën Instellingen (CFI) behartigd door de European Consulting Groep (ECG) te Enschede.

Het project is bijzonder omvangrijk. In totaal hebben 93 scholen voor Praktijkonderwijs en 40 scholen voor VSO, in de projectperiode 2000 - augustus 2007, 240 schoolprojecten uitgevoerd waarbij elk project gemiddeld 3,5 van de 7 voorgeschreven mogelijke projectthema's behelsde. Tot augustus 2005 hadden van de 3088 aan het project deelnemende leerlingen, bij het verlaten van de school, 1519 (49%) leerlingen een baan.

Het project heeft een grote onderwijsinhoudelijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de arbeidstoeleiding in het Praktijkonderwijs en het VSO. Het heeft ook zicht gegeven op de wijze waarop en de voorwaarden waaronder de resultaten kunnen worden geïmplementeerd.

Lang niet alle scholen hebben deelgenomen aan het project. Naast de late betrokkenheid van het VSO was een belangrijke reden hiervoor de bureaucratische rompslomp van het project. Mede op basis van informatie uit andere landen is de UCG van mening dat, door een andere projectopzet, de financieel administratieve belasting voor de scholen voor de periode 2007 - 2013 beperkt kan worden gehouden.

De deelnemende scholen hebben met veel inzet hard gewerkt. Het was voor hen geen eenvoudige zaak zelfstandig de schoolprojecten op te zetten en deze uit te voeren conform de opzet. Projectmanagement is nu eenmaal een vak waarvoor schoolleiders en docenten niet zijn opgeleid. Er is veel gevallen, maar steeds eenmaal meer opgestaan en dat siert de scholen. De UCG is hun daarvoor zeer erkentelijk.

Deze rapportage werd opgesteld door Mevrouw M. Kalee, medewerkster KPC Groep. De UCG dankt haar daarvoor gaarne.

De UCG vertrouwt er op dat dit verslag een rijk inzicht geeft in wat er de afgelopen jaren is gebeurd op het terrein van de arbeidstoeleiding in het Praktijkonderwijs en het VSO en tevens in de grote betekenis die deze vormen van onderwijs hebben voor de plaatsing van moeilijk plaatsbare leerlingen in een baan.

Veel leesplezier.

De Uitvoerings- en Coördinatie Groep

INHOUD

WOORD VOORAF

1	SAMENVATTING	3
2	INLEIDING	4
2.1	Het formele kader Praktijkonderwijs en VSO	4
2.2	Het onderwijs inhoudelijk kader Praktijkonderwijs en VSO	5
2.3	Europees beleid	5
2.4	Doelstellingen	6
2.5	Voorwaarden voor deelname	7
3	OVERZICHT VAN DE DOOR DE SCHOLEN UITGEVOERDE PROJECTEN	9
3.1	Deelnemende scholen	9
3.2	Uitgevoerde schoolprojecten	10
3.3	Thema's van de schoolprojecten	11
3.4	Uitstroom van leerlingen naar arbeid	13
4	RESULTATEN SCHOOLPROJECTEN PER THEMA	14
5	DE UITVOERINGS- EN COÖRDINATIE GROEP	25
5.1	Taken	25
5.1	Hoofdpijnen van het werkplan	26
5.3	Samenstelling	27
5.4	Activiteiten van de UCG	27
6	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	34
6.1	De ontwikkeling van het onderwijs met betrekking tot de arbeidstoeleiding	34
6.2	De organisatorische opzet van het project	36
6.3	De UCG	38
	BIJLAGEN	39
Bijlage 1	'Praktijkonderwijs in de steigers'	40
Bijlage 2	Het onderwijskundig kader 'Arbeidstoeleiding op scholen voor Voortgezet Speciaal Onderwijs'	43
Bijlage 3	Extra inspanning thema ICT	47
Bijlage 4	Publicatieoverzicht	49

1 SAMENVATTING

In het Praktijkonderwijs en het Voortgezet Speciaal Onderwijs zitten leerlingen die enerzijds functionele beperkingen hebben, maar die anderzijds zeer geschikt zijn voor het vervullen van een aantal functies op de arbeidsmarkt. Daartoe worden zij aansluitend aan het basisonderwijs in een periode van vier of vijf jaar rechtstreeks opgeleid.

In de periode 2000 – 2006 hebben 93 scholen voor Praktijkonderwijs en 40 scholen met VSO-leerlingen aan een voor het merendeel tweejarig project arbeidsintegratie van het Europees Sociaal Fonds deelgenomen dan wel nemen daaraan nog deel. Eind 2005 hadden 1519 van de 3088 aan het project deelnemende leerlingen ondanks de slechte economische omstandigheden een arbeidsplaats. Voor de periode 2007 - 2013 zijn de voorbereidingen gestart.

Het project, dat zich met name richt op de arbeidstoeleiding, heeft een belangrijke onderwijskundige bijdrage geleverd en levert dit nog aan de kwalitatieve ontwikkeling en verbetering van de beide soorten onderwijs. De resultaten van de afzonderlijke scholen worden uitgewisseld en vanuit de landelijke Uitvoerings- en Coördinatie Groep wordt de implementatie daarvan gestimuleerd en ondersteund.

Behalve de plaatsing van een belangrijk aantal leerlingen op de arbeidsmarkt en een forse upgrading van het Praktijkonderwijs en het VSO heeft het project ook een aantal aanbevelingen opgeleverd die voor de verdere ontwikkeling van het onderwijs en met name voor de periode 2007 - 2013 van belang zijn. De belangrijkste drie zijn:

- 1 de reguliere bekostiging moet zodanig worden aangepast dat het hele traject van de arbeidstoeleiding hieruit kan worden bekostigd;
- 2 de projectopzet moet worden vernieuwd en wel zodanig dat:
 - alle leerlingen kunnen deelnemen en niet alleen die waarvan mag worden verwacht dat ten minste 50% ervan aansluitend aan de schoolloopbaan een arbeidsplaats zal hebben;
 - er een centrale regievoering komt waardoor de scholen minder zwaar worden belast, niet steeds alles zelf hoeven te bedenken, op te zetten en uit te voeren en zoals in het buitenland blijkt, de administratieve rompslomp die eigen is aan ESF-projecten aanzienlijk kan worden gereduceerd;
 - de tot op heden bereikte resultaten verder kunnen worden verdiept, worden geïntegreerd in het onderwijsprogramma en worden gedissemineerd naar die scholen die om welke reden dan ook nog niet deelnamen;
- 3 het bedrijfsleven en de intermediairs dienen op zowel landelijk als regionaal niveau sterk te worden betrokken.

2 INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt allereerst een kort algemeen kader gegeven van het Praktijkonderwijs en het Voortgezet Speciaal Onderwijs¹. Vervolgens wordt aandacht besteed aan het algemeen kader van het ESF-project, waarbij de doelstellingen en de voorwaarden voor deelname aan bod komen.

2.1 Het formele kader Praktijkonderwijs en VSO

Praktijkonderwijs

Het Praktijkonderwijs is bedoeld voor leerlingen in het voortgezet onderwijs, die gezien hun capaciteiten, aansluitend aan de basisschool een opleiding krijgen die rechtstreeks toeleidt naar een plaats op de arbeidsmarkt. Momenteel volgen ongeveer 27.000 leerlingen op 170 verschillende vestigingen Praktijkonderwijs.

De belangrijkste taak van het Praktijkonderwijs is de leerlingen een onderwijsprogramma te bieden, dat hen in staat stelt zo zelfstandig mogelijk te functioneren op de gebieden van wonen, werken, vrije tijd en burgerschap. Arbeidstoeleiding is daarbij een belangrijk onderdeel.

VSO

Ook het VSO, dat bestemd is voor leerlingen voor wie vaststaat dat zij overwegend op een orthopedagogische en orthodidactische benadering aangewezen zijn, heeft een steeds belangrijker wordende kerntaak op zich genomen, namelijk jongeren voorbereiden op een volwaardige positie op de arbeidsmarkt. Het gaat hierbij vaak om moeilijk plaatsbare leerlingen.

Op de 240 scholen met VSO-leerlingen zijn eerder diverse trajecten ontwikkeld om een goede overgang naar de arbeidsmarkt te bevorderen en de mogelijkheden van hun leerlingen op de arbeidsmarkt te vergroten.

Het VSO is formeel geregeld in de Wet op de Expertisecentra (WEC), die op 1 augustus 2003 in werking is getreden. Onder de WEC vallen de zogenaamde speciale scholen, scholen die onderwijs verzorgen voor lichamelijk, zintuiglijk of verstandelijk gehandicapte leerlingen en leerlingen met gedragsstoornissen. De scholen voor deze groep kinderen zijn in vier clusters onderverdeeld:

- Cluster 1: scholen voor visueel gehandicapte kinderen, of meervoudig gehandicapte kinderen met deze handicap;
- Cluster 2: scholen voor dove kinderen, slechthorende kinderen en kinderen met ernstige spraakmoeilijkheden, of meervoudig gehandicapte kinderen met één van deze handicaps;
- Cluster 3: scholen voor lichamelijk gehandicapte kinderen, zeer moeilijk lerende kinderen en langdurig zieke kinderen met een lichamelijke handicap, of meervoudig gehandicapte kinderen met één van deze handicaps;

¹ Om praktische redenen worden deze scholen in deze rapportage VSO-scholen genoemd.

- Cluster 4: scholen voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen, langdurig zieke kinderen anders dan met een lichamelijke handicap en onderwijs aan kinderen in scholen verbonden aan pedagogische instituten.

2.2 Het onderwijs inhoudelijk kader Praktijkonderwijs en VSO

Praktijkonderwijs

Het inhoudelijke kader van het Praktijkonderwijs, beschreven in het Referentiekader 'Praktijkonderwijs in de Steigers' (zie www.praktijkonderwijs.nl, Praktijkonderwijs in de Steigers, publicaties) is medebepalend geweest voor de inrichting van de schoolprojecten.

Uiteraard werkt elke school voor Praktijkonderwijs dit kader op eigen wijze uit. Echter, de behoefte aan een duidelijk gezicht naar buiten (naar ouders, overige VSO-scholen in de regio, het Basis en Speciaal Basis Onderwijs, het bedrijfsleven, vervolgopleidingen, jeugdzorg, lokale en landelijke overheid et cetera) is de laatste jaren sterk gegroeid. Een en ander heeft geleid tot een landelijke aanpak die vorm heeft gekregen in het project 'Praktijkonderwijs in de steigers'.

Het project 'Praktijkonderwijs werkt door...' gaat uit van en is gebaseerd op de visie en opzet van het Praktijkonderwijs zoals deze in het project 'Praktijkonderwijs in de Steigers' geleidelijk aan hebben vorm gekregen. De belangstellende lezer wordt voor meer informatie hierover verwezen naar bijlage 1.

VSO

VSO-scholen sluiten voor diplomagerichte trajecten inhoudelijk zoveel mogelijk aan bij het voortgezet onderwijs (vmbo, havo, vwo), al dan niet in samenwerkingsvormen zoals symbiose. Daarnaast treden in het VSO arbeidsgerichte onderwijstrajecten steeds meer op de voorgrond. Doordat meer leerlingen met een beperking of problematiek integreren in het reguliere onderwijs, zien we dat Voortgezet Speciaal Onderwijs voor de leerlingen die blijven aangewezen op de VSO-school, steeds vaker eindonderwijs is. Wanneer het niet mogelijk is dat leerlingen een reguliere opleiding volgen, of met ondersteuning naar een examen VO toewerken, biedt de VSO-school een aangepaste vorm van onderwijs, die direct toeleidt naar arbeid. De belangstellende lezer wordt voor meer informatie hierover verwezen naar bijlage 2.

2.3 Europees beleid

In Europa staat participatie van moeilijk plaatsbare schoolverlaters op de arbeidsmarkt hoog op de agenda. 'Méér en betere banen en gelijke kansen', zo luidt het motto van het Europese werkgelegenheids- en sociale beleid. Projecten die zich richten op de aanpak van werkloosheid, een blijvende inzetbaarheid van de beroepsbevolking en 'Een leven lang leren' komen daarom in aanmerking voor subsidie van het Europees Sociaal Fonds (ESF).

Onder 'Een leven lang leren' vallen projecten die betrekking hebben op een drietal terreinen: bestrijding voortijdig schoolverlaten, versterking beroepsbegeleidende leerweg (BBL) en Arbeidsintegratie (Praktijkonderwijs en VSO).

'Praktijkonderwijs werkt door...' is een ESF-project dat in het kader van 'Een leven lang leren' is aangevraagd door het Ministerie van OC&W, met als doel de arbeidsintegratie voor leerlingen binnen het Praktijkonderwijs te bevorderen. (*Subsidieregeling ESF-3 (Europees Sociaal Fonds) voor onderwijsinstellingen 2000-2006 (Uitleg/Gele Katern nr. 4, 27 februari 2002)*)

Vanaf 2004 is het ook voor VSO-scholen mogelijk om een aanvraag voor subsidie in te dienen (*Regeling tot wijziging van de Subsidieregeling ESF-3 voor onderwijsinstellingen 2000-2006 (Uitleg/Gele Katern nr. 10, 15 juni 2005)*). Het ESF-project 'VSO werkt!' maakt het ook voor VSO-scholen mogelijk om projecten in te dienen waarbij extra aandacht kan worden besteed aan het vinden van geschikte arbeidsplaatsen voor hun bijzondere leerlingen. Daarbij kunnen de scholen voor VSO optimaal gebruikmaken van de ervaringen en resultaten van de projecten van het Praktijkonderwijs.

De voorwaarden voor VSO-scholen voor deelname aan deze projecten zijn dezelfde als voor de scholen voor Praktijkonderwijs. Dit heeft tot gevolg dat de VSO-scholen zich moeten voegen in de regels zoals destijds opgesteld voor het Praktijkonderwijs. De reden hiervoor is dat er te veel vertraging zou optreden als de regeling aangepast zou moeten worden aan het VSO.

2.4 Doelstellingen

Algemeen

In de Subsidieregeling ESF-3 (*Europees Sociaal Fonds) voor onderwijsinstellingen 2000-2006 (Uitleg/Gele Katern nr. 4, 27 februari 2002)* wordt in de algemene toelichting aangegeven dat projecten op het terrein van Praktijkonderwijs in het kader van dit ESF-project tot doel hebben samen met alle partijen de arbeidsintegratie vorm te geven. Om deze projecten op te zetten en te intensiveren zijn extra middelen nodig. Uiteindelijk doel hierbij is, dat de kwetsbare groep deelnemers zich een plek op de arbeidsmarkt kan verwerven en op de lange duur ook kan behouden. Zo kan ervaring worden opgedaan met een effectieve aanpak. Ook kan worden gezien of en in hoeverre hetgeen nu additioneel in het kader van het ESF-project wordt uitgevoerd, structureel kan worden voortgezet.

Landelijk

Het ESF-project heeft een groot draagvlak in het onderwijsveld. Met name de Vereniging Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en de WEC-Raad, hechten er groot belang aan. Niet alleen biedt het vele mogelijkheden om het traject van de arbeidstoeleiding in het Praktijkonderwijs en het VSO aanzienlijk te verbeteren, het geeft daarmee ook een enorme impuls aan de upgradering van beide vormen van onderwijs.

Per school

De operationele doelstelling, dat wil zeggen de concrete doelstelling omschreven in resultaten waar de projecten zich op dienen te richten, wordt in bovengenoemde regeling in artikel 4 (beoogde prestaties van de projecten) als volgt omschreven:

“Projecten Praktijkonderwijs hebben ten doel dat deelnemers aan het project bij afloop van het project een arbeidsplaats hebben verworven, blijkend uit een arbeidsovereenkomst of een aanstellingsbesluit.”

2.5 Voorwaarden voor deelname

Zoals vermeld kunnen scholen voor Praktijkonderwijs en VSO binnen de kaders van bovenstaande projecten een aanvraag indienen voor de bekostiging van hun schoolprojecten op basis van de *Subsidieregeling ESF-3 voor onderwijsinstellingen 2000 - 2006 (Uitleg/Gele Katern nr. 4, 27 februari 2002)* en *Regeling tot wijziging van de Subsidieregeling ESF-3 voor onderwijsinstellingen 2000 - 2006 (Uitleg/Gele Katern nr. 10, 15 juni 2005)*.

Het inhoudelijk ESF-kader geeft een aantal voorwaarden waaraan de schoolprojecten moeten voldoen. Voor zover zij gevolgen hebben voor de inhoud en de opzet van de projecten worden zij hier achtereenvolgend opgesomd:

- 60%, recentelijk gewijzigd in 50%, van de leerlingen die aan het project deelnemen moeten aansluitend aan hun schoolloopbaan een plaats krijgen op de arbeidsmarkt;
- de projecten moeten additioneel zijn, in die zin dat er voor 50% van de kosten geen overheidsgelden beschikbaar zijn gesteld en dat de inhoud van het project buiten de wettelijk voorgeschreven taken van de school vallen;
- de looptijd van de projecten is twee jaar;
- de bekostiging uit ESF is tijdelijk en dat betekent dat de projecten moeten kunnen inzakken in het regulier onderwijs en de bekostiging van de school.

Daarnaast moeten de projecten gericht zijn en tastbaar resultaat opleveren, op ten minste één van de onderstaande thema's:

- arbeidskundig onderzoek, thema 1;
- netwerkvorming in relatie tot arbeidsintegratie, thema 2;
- leerlingwerkplaatsen in directe samenwerking met branches en bedrijven, thema 3;
- branchegerichte cursussen voor leerlingen, gericht op civiel effect: certificering, thema 4;
- informatietechnologische programma's, in aanvulling op de rijksregeling, voor de onderwijskundige ondersteuning van de arbeidsintegratie en in relatie tot de overige thema's, thema 5;
- scholingsprogramma's arbeidsintegratie voor docenten, thema 6;
- vormgeven en intensiveren van begeleiding na het verlaten van de school, niet zijnde stagebegeleiding, op basis van een overeenkomst, thema 7.

De toekenning van de subsidie geschiedt in de vorm van een beschikking. Het Ministerie van OC&W beslist over de toekenning van deze subsidie (als uiteindelijke aanvrager en opdrachtgever van de uitvoering van de projecten 'Praktijkonderwijs werkt door...' en 'VSO werkt!'). De scholen zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van de aan hen toegekende projecten conform de goedgekeurde projectopzet.

Na deze algemene inleiding wordt in hoofdstuk 3 van deze rapportage aandacht besteed aan de door de scholen uitgevoerde projecten, waarna in hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de resultaten van de schoolprojecten per thema. In hoofdstuk 5 wordt de Uitvoerings- en Coördinatie Groep onder de loep genomen.

De conclusies en aanbevelingen voor het vervolg worden in hoofdstuk 6 weergegeven.

De rapportage eindigt met een aantal bijlagen.

3 OVERZICHT VAN DE DOOR DE SCHOLEN UITGEVOERDE PROJECTEN

Vanaf de start van het ESF-project in 2000 zijn scholen voor Praktijkonderwijs in de gelegenheid geweest om een aanvraag in te dienen voor de bekostiging van hun schoolproject. Voor VSO-scholen bestond deze mogelijkheid vanaf 2004. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van het aantal deelnemende scholen en de projecten die in de projectperiode zijn uitgevoerd. Bovendien wordt aandacht besteed aan de uitstroom van deelnemende leerlingen naar de arbeidsmarkt, één van de eisen vanuit het project om in aanmerking te komen voor financiering. Deze eis was de eerste jaren 60% welke later (2005) is bijgesteld naar 50%, gezien de problematiek op de arbeidsmarkt.

3.1 Deelnemende scholen

Scholen voor Praktijkonderwijs en VSO hebben subsidie aan kunnen vragen voor het uitvoeren van een schoolproject in een bepaalde tranche. In tabel 3.1 wordt weergegeven hoeveel scholen in de verschillende tranches hebben deelgenomen aan het ESF-project, uitgesplitst naar scholen voor Praktijkonderwijs en VSO (vanaf 2004).

Tabel 3.1: Aantal deelnemende scholen per tranche, uitgesplitst naar Praktijkonderwijs en VSO²

	2000-1	2001- 2	2002- 3	2002-4	2003- 5	2004- 6	2005- 7
Scholen PrO	12	11	13	30	34	44	50
Scholen VSO	-	-	-	-	-	22	24
Totaal	12	11	13	30	34	66	74

Uit bovenstaande tabel valt af te lezen dat het aantal scholen voor Praktijkonderwijs dat deelneemt aan het ESF-traject de afgelopen jaren sterk is gestegen (van 12 deelnemende scholen in de tranche 2000 - 2001 tot 50 deelnemende scholen in de tranche 2005 - 2007). Ook bij scholen voor VSO is sprake van een toename, zij het beperkt (van 22 deelnemende scholen in de tranche 2004 - 2006 tot 24 deelnemende scholen in de tranche 2005 - 2007). Voor het VSO geldt dat 10% van het totaal aantal scholen (240) in de tranche 2005 - 2007 deelneemt, één procent meer dan in het voorgaande jaar.

Scholen hebben de mogelijkheid om in verschillende tranches een project uit te voeren. Daar is in werkelijkheid ook gebruik van gemaakt. Vanaf 2000 zijn door 93 scholen voor Praktijkonderwijs in totaal 194 projecten uitgevoerd. In totaal 93 van de 170 scholen voor Praktijkonderwijs hebben dus gedurende de looptijd van het ESF-project één of meerdere schoolprojecten uitgevoerd. In de tranche 2005 - 2007 neemt bijna 30% van het totaal aantal scholen voor Praktijkonderwijs (170) deel aan het project, terwijl dit in het eerste jaar slechts 7% betrof. Verder is 54,7% van het huidige aantal scholen voor Praktijkonderwijs betrokken (geweest) bij het ESF-project. Voor bijna de helft van het aantal scholen voor Praktijkonderwijs geldt dat dus niet. In die zin valt er nog het nodige te winnen.

² Deze gegevens zijn gebaseerd op de stand van zaken per augustus 2005, aangeleverd door ECG

Duidelijk is dat in elke tranche sprake is van een toename van het aantal deelnemende scholen ten opzichte van de vorige tranche, behoudens het tussenjaar 2001 - 2002. Het jaar 2000 - 2001 is een overgangsjaar van projecten naar een nieuwe situatie: het project ESF-3. 2001 - 2002 gaf als ervaring dat een 1-jarig projectjaar voor de scholen te kort was om behoorlijke resultaten te behalen. Hierna zijn de tranches dan ook aangepast naar projectjaren van 2 jaar.

In tabel 3.2 zijn de deelnemende scholen voor VSO verder uitgesplitst naar cluster.

Tabel 3.2: Aantal deelnemende scholen per tranche, uitgesplitst naar clusters VSO³

	2000-1	2001- 2	2002- 3	2002-4	2003- 5	2004- 6	2005- 7
VSO cluster 1						1	0
VSO cluster 2						2	1
VSO cluster 3						9	3
VSO cluster 4						10	20
Totaal						22	24

Uit de tabel blijkt dat de meeste scholen voor VSO, die deelnemen aan het project, vallen onder cluster 4. Voor cluster 1, 2 en 3 is deelname niet eenvoudig. Redenen daarvoor zijn vaak de ernstige belemmeringen die deze leerlingen bij zich dragen waardoor arbeidsparticipatie een moeilijke opgave is. Voor de scholen was de eis van 60% (later 50%) uitstroom naar een plaats op de arbeidsmarkt, een drempel om deel te nemen aan het project. Daarnaast is het aantal leerlingen, dat binnen deze scholen in aanmerking komt voor het project, beperkt. De gehele projectstructuur inrichten en uitvoeren, met de nodige administratieve en financiële verplichtingen, voor een klein aantal leerlingen, vormt een belemmering voor deelname. Schooloverstijgend deelnemen aan het project laat de regelgeving helaas niet toe. Voor cluster 4 scholen speelt deze problematiek in mindere mate, wat een verklaring kan zijn voor de verschillen in cijfers.

Voor het VSO geldt dat vanaf 2004 in totaal 46 projecten zijn uitgevoerd, door 40 verschillende scholen. Dat is 16,6% van het totaal aantal VSO-scholen (240). De korte tijd dat het VSO betrokken is bij het ESF-project, verklaart het grote verschil in percentage deelnemende scholen met het Praktijkonderwijs. Ook voor deze doelgroep zal de vervolgperiode de nodige meerwaarde opleveren voor de arbeidstoeleiding.

3.2 Uitgevoerde schoolprojecten

In de vorige paragraaf is aangegeven dat 93 scholen voor Praktijkonderwijs in de verschillende tranches in totaal 194 schoolprojecten hebben uitgevoerd. Hieruit blijkt dat verschillende scholen vanaf 2000 meer dan één schoolproject hebben uitgevoerd. Elk schoolproject is echter wel gekoppeld aan een bepaalde tranche. Vanaf 2000 zijn er zeven tranches geweest. In tabel 3.3 wordt het aantal scholen aangegeven dat één, twee of meer projecten heeft uitgevoerd.

³ Deze gegevens zijn gebaseerd op de stand van zaken per augustus 2005, aangeleverd door ECG

Tabel 3.3: Aantal scholen dat aan één of meer projecten heeft deelgenomen, uitgesplitst naar PrO en VSO⁴

	1 project	2 projecten	3 projecten	4 projecten	5 projecten	6 projecten	7 projecten
Scholen PrO	45	26	6	7	5	2	2
Scholen VSO	34	6	-	-	-	-	-
Totaal	79	32	6	7	5	2	2

Uit tabel 3.3 blijkt dat 45 scholen voor Praktijkonderwijs en 34 scholen voor VSO vanaf de start van het ESF-project één schoolproject hebben uitgevoerd. Volgens de tabel zijn er twee scholen voor Praktijkonderwijs die aan alle zeven tranches hebben deelgenomen. Voor het VSO geldt dat er alleen aan de twee laatste tranches kon worden deelgenomen. Er zijn zes van de 40 scholen die aan alle twee de tranches hebben deelgenomen. Hieruit kan blijken dat scholen nadrukkelijk positief staan ten opzichte van de deelname aan projecten arbeidstoeleiding en zich anderzijds goed realiseren dat er nog veel moet gebeuren.

3.3 Thema's van de schoolprojecten

Om voor subsidie in aanmerking te komen moeten de schoolprojecten voldoen aan een aantal voorwaarden (zie paragraaf 2.5). Eén van de voorwaarden is dat deze gericht zijn en tastbaar resultaten opleveren op ten minste één van de volgende thema's: arbeidskundig onderzoek, netwerkvorming, leerlingwerkplaatsen, branchegerichte cursussen, ICT, scholingsprogramma's en naschoolse begeleiding. Eén schoolproject kan betrekking hebben op meerdere thema's.

In tabel 3.4 wordt per tranche aangegeven hoeveel schoolprojecten van scholen voor Praktijkonderwijs betrekking hebben op een bepaald thema. Zoals vermeld in de vorige paragraaf betreft het 194 schoolprojecten. In totaal zijn de thema's 701 keer aan de orde geweest.

Tabel 3.4: Aantal gekozen thema's binnen de schoolprojecten van het Praktijkonderwijs⁴

Thema's	2000-1	2001- 2	2002- 3	2002-4	2003- 5	2004- 6	2005- 7	Totaal
Arbeidsk. onderzoek	2	3	3	6	12	15	14	55
Netwerkvorming	3	8	6	15	18	24	21	95
Leerlingwerkplaatsen	5	7	12	26	27	32	34	143
Branchegeer. cursus	4	8	11	18	31	39	34	145
ICT	1	0	1	6	5	11	14	38
Scholingsprogr.	7	5	7	16	15	20	17	87
Naschoolse beg.	0	0	12	23	33	34	36	138
Totaal	22	31	52	110	141	175	170	701

Uit de tabel blijkt dat het aantal thema's in de loop van de verschillende tranches is gestegen, met uitzondering van de laatste tranche. De reden hiervoor is de toename van het aantal schoolprojecten.

⁴ Deze gegevens zijn gebaseerd op de stand van zaken per augustus 2005, aangeleverd door ECG

Een tweede reden is dat scholen meerdere thema's laten vallen onder één project. Hierdoor zien we een integrale aanpak voor schoolontwikkeling door de scholen middels het ESF-project. Dit item verdient aandacht voor de toekomstige inrichting van het ESF-project.

Vooraf de thema's branchegerichte cursussen (145), leerlingwerkplaatsen (143) en naschoolse begeleiding (138) zijn vaak gekozen. Deze sluiten heel direct aan bij reeds lopende ontwikkelingen van de scholen en hebben een sterke relatie met arbeidstoeleiding. Het thema ICT (38) is het minst vaak gekozen. Uit onderzoek blijkt dat ICT niet snel gekozen is als thema om de volgende redenen:

- scholen hebben onvoldoende zicht op de mogelijkheden van ICT binnen de scholen en binnen het kader van dit project;
- scholen hebben onvoldoende kennis en expertise in het team om dit thema aan te pakken;
- scholen hebben onvoldoende zicht op het aanbod van producten en voorbeelden van praktische mogelijkheden;
- ICT staat nog maar net op de agenda bij een groep scholen.

Tabel 3.5 geeft per tranche aan hoeveel schoolprojecten van scholen voor VSO betrekking hebben op een bepaald thema. In totaal gaat het hier om 46 projecten en kwamen de thema's 143 keer aan de orde.

Tabel 3.5: Aantal gekozen thema's binnen de projecten van het VSO⁵

Thema's	2000-1	2001- 2	2002- 3	2002-4	2003- 5	2004- 6	2005- 7	Totaal
Arbeidsk. onderzoek						8	9	17
Netwerkvorming						11	15	26
Leerlingwerkplaatsen						16	18	34
Brancheger. cursus						5	9	14
ICT						0	5	5
Scholingsprogr.						12	8	20
Naschoolse beg.						11	16	27
Totaal						63	80	143

Ook hier blijkt dat het aantal thema's is toegenomen in de tweede VSO-tranche. Vooral de thema's leerlingwerkplaatsen (34), naschoolse begeleiding (27) en netwerkvorming (26) zijn veel gekozen thema's. Het minst werd ook bij het VSO gekozen voor ICT. Voor een mogelijke verklaring verwijzen wij naar bovengenoemde redenen.

De resultaten van de schoolprojecten per thema worden besproken in hoofdstuk 4. Daar wordt ook vermeld dat de UCG een inhaalslag aan het maken is voor wat betreft het thema ICT.

⁵ Deze gegevens zijn gebaseerd op de stand van zaken per augustus 2005, aangeleverd door ECG

3.4 Uitstroom van leerlingen naar arbeid

Eén van de voorwaarden voor het verkrijgen van subsidie voor de schoolprojecten is dat 60% van de deelnemers (later 50%) na afloop van het project een arbeidsplaats heeft verworven.

In tabel 3.6 wordt een overzicht gegeven van het feitelijk aantal deelnemers binnen het project 'Praktijkonderwijs werkt door . . .' en het aantal leerlingen dat een arbeidsplaats heeft verkregen, uitgesplitst naar tranche.

Voor de tranches 2004 - 2006 en 2005 - 2007 zijn nog geen gegevens beschikbaar, aangezien deze tranches nog niet zijn afgerond. Dat is ook de reden waarom er voor het VSO nog geen gegevens beschikbaar zijn.

Tabel 3.6: Aantal deelnemers in het Praktijkonderwijs dat een arbeidsplaats heeft verkregen⁶

Tranches	Feitelijke deelnemers	Deelnemers met arbeidsplaats	Percentage
2000-2001	309	193	63%
2001-2002	351	130	37%
2002-2003	476	294	62%
2002-2004	944	492	52%
2003-2005	1008	410	41%
2004-2006	1632		
2005-2007	1879		
Totaal	3088	1519	49%

Uit de tabel blijkt dat er vanaf het begin van het ESF-project sprake is van een duidelijke toename van het aantal deelnemers. Het percentage deelnemers met een arbeidsplaats in de tweede tranche 'lijkt' gedaald te zijn. Echter, het percentage deelnemers met een arbeidsplaats in de eerste tranche geeft een vertekend beeld, aangezien de projecten in deze tranche al gestart zijn in 1999 en doorliepen in het projectjaar 2000 - 2001. De projecten hadden dus een langere looptijd dan de projecten in de tweede tranche, waar er voor het eerst sprake was van een éénjarig project. Het realiseren van arbeidscontracten voor deze jongeren is met een eenjarig project een nauwelijks haalbare kaart. Dat verklaart het lagere percentage uitstroom naar de arbeidsmarkt in het project 2001 - 2002.

Opvallend is verder dat vanaf de tranche 2002 - 2004 het percentage deelnemers met een arbeidsplaats flink daalt. Dit is te verklaren door de verslechterde economische omstandigheden en de groeiende wachtlijsten voor de WSW-arbeidsplaatsen. Hierdoor blijkt het voor scholen steeds moeilijker om de leerlingen toe te leiden naar een passende arbeidsplaats. Relevant is om in de komende periode te bekijken in hoeverre de economische situatie betrokken kan worden in de projecteisen om deelname voor scholen aan het project niet te belemmeren. Een andere reden is dat de doorstroming van leerlingen naar het vervolgonderwijs groeit. Het gaat hier met name om leerlingen die de beste kansen hebben op de arbeidsmarkt, maar die door hun keus voor vervolgonderwijs, niet meetellen bij het vastgestelde uitstroomcriterium van 60 respectievelijk 50%.

⁶ Deze gegevens zijn gebaseerd op de stand van zaken per 1 januari 2006, aangeleverd door ECG

4 RESULTATEN SCHOOLPROJECTEN PER THEMA

De belangrijkste doelstelling van het project is de plaatsing en continuering van de schoolverlaters op de arbeidsmarkt. Er zijn echter ook doelstellingen die gericht zijn op de inhoud en vormgeving van de arbeidstoeleiding in en vanuit de scholen, de onderwijskundige doelstellingen. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de resultaten die op dit terrein zijn behaald.

Het inhoudelijk kader van het Praktijkonderwijs is mede bepalend geweest voor de inrichting van de schoolprojecten. Uit dit inhoudelijk kader zijn de zeven thema's naar voren gekomen, waarop de schoolprojecten gericht moeten zijn. Deze thema's zijn zoals eerder genoemd:

- arbeidskundig onderzoek, thema 1;
- netwerkvorming in relatie tot arbeidsintegratie, thema 2;
- leerlingwerkplaatsen in directe samenwerking met branches en bedrijven, thema 3;
- branchegerichte cursussen voor leerlingen, gericht op civiel effect: certificering, thema 4;
- informatietechnologische programma's, in aanvulling op de rijksregeling, voor de onderwijskundige ondersteuning van de arbeidsintegratie en in relatie tot de overige thema's, thema 5;
- scholingsprogramma's arbeidsintegratie voor docenten, thema 6;
- vormgeven en intensiveren van begeleiding na het verlaten van de school, niet zijnde stagebegeleiding, op basis van een overeenkomst, thema 7.

De inhoudelijke onderwijskundige resultaten die op de onderscheiden thema's zijn behaald, hebben in eerste instantie hun betekenis voor de school zelf. Het is de taak van de UCG te rapporteren over resultaten die ook voor andere scholen van betekenis zijn en te bewerkstelligen dat deze ook voor alle scholen beschikbaar komen. De UCG heeft voor vijf thema's in 2004 een voorlopige themarapportage gemaakt en deze gratis beschikbaar gesteld aan alle scholen van het Praktijkonderwijs en het VSO. Voor de thema's ICT en scholingsprogramma's arbeidsintegratie voor docenten is dit achterwege gelaten. Voor ICT waren er op dat moment nog onvoldoende resultaten beschikbaar. Over de scholingsprogramma's arbeidsintegratie wordt gerapporteerd in de andere themarapportages. In de loop van 2007 zullen de voorlopige themarapportages worden bijgesteld op grond van de ervaringen in de perioden 2004 - 2006 en 2005 - 2007. Voor een volledig overzicht van de inhoudelijke resultaten van het hele project wordt verwezen naar deze definitieve versies. In het thans voorliggend verslag wordt onder verwijzing naar de voorlopige themarapportages volstaan met een globaal overzicht. Elk thema begint met de beschrijving van het thema zoals die in de subsidieregeling is beschreven.

Thema 1: Arbeidskundig onderzoek

Een arbeidskundig onderzoek kan door enkele gecertificeerde onderzoekers vanuit de arbeidskundige branche binnen de school zelf worden uitgevoerd. Doel van het onderzoek is het bepalen van de arbeidscapaciteit in relatie tot de soort arbeid die de betrokkene kan verrichten en het verkrijgen van informatie ten behoeve van het vinden van een passende arbeidsplaats.

Het arbeidskundig onderzoek is een aanvullend instrument dat bij afname inzicht geeft in de arbeidskundige mogelijkheden van de leerling. Het is een belangrijk instrument omdat:

- het inzicht oplevert dat helpt bij het vinden van een stage-/arbeidsplaats die past bij de belangstelling en de mogelijkheden van de leerling;
- het inzicht oplevert dat helpt bij het realiseren van onderwijs op maat en gerichte training van de noodzakelijke vaardigheden;
- het leerlingen en ouders een realistisch beeld geeft van de maatschappelijke mogelijkheden en onmogelijkheden van de leerling.
- Binnen het arbeidskundig onderzoek dat veel scholen toepassen, is een aantal modules te onderscheiden. Deze worden niet steeds voor elke leerling allemaal toegepast. Ze hebben betrekking op: de interesse en affiniteit van de leerling voor bepaalde werkrichtingen, sociale vaardigheden, arbeidsvaardigheden, motorische kwaliteiten, handvaardigheid en de schoolse vaardigheden van de leerling.

Een aantal scholen heeft in het kader van het ESF-project gewerkt aan de ontwikkeling van een arbeidskundig onderzoeksprogramma. Uit hun ervaringen is een aantal tips gedestilleerd voor scholen die het voornemen hebben om hun arbeidskundig onderzoek (verder) te ontwikkelen.

- 1 Breed onderzoek
Ontwikkel een 'breed' arbeidskundig onderzoek, waarin sociale vaardigheden, arbeidsvaardigheden, motoriek en handvaardigheid en schoolse vaardigheden worden getoetst. Gebruik de resultaten om leerlingen gericht te trainen en om een passende stage-/arbeidsplaats te vinden.
- 2 Implementatie
Voer de verschillende onderdelen van het arbeidskundig onderzoek (testen en toetsen) niet allemaal tegelijk in. Bouw het instrumentarium stapsgewijs op en stel de werkwijze bij op basis van de ervaringen.
- 3 Assessment
Maak in het arbeidskundig onderzoek gebruik van assessments. Het assessment (vaardigheidsproef) is een uitermate geschikte methodiek voor het Praktijkonderwijs, omdat leerlingen hiermee worden beoordeeld op hun praktische vaardigheden.
- 4 Scholing
Zorg ervoor dat een aantal docenten deskundig/gecertificeerd is op het gebied van arbeidskundig onderzoek. Geef hen de gelegenheid om cursussen te volgen.
- 5 Facilitering
Maak een realistische inschatting van de kosten van het arbeidskundig onderzoek en houd hierbij rekening met de benodigde formatie. Faciliteer de docenten die toetsen en assessments afnemen.

- 6 Onderwijs op maat
Zet de resultaten van het arbeidskundig onderzoek in om onderwijs op maat te realiseren. Bied de leerling een extra training aan, gericht op vaardigheden die hij nog onvoldoende heeft ontwikkeld.
- 7 Resultaten bespreken
Bespreek de resultaten van toetsen en assessments uitvoerig met de leerling en zijn ouders. Geef een goede uitleg van de uitkomsten en maak duidelijk wat de betekenis ervan is voor de stage-/arbeidsmogelijkheden van de leerling. Bevorder zo een realistische beeldvorming over de mogelijkheden van de leerling.
- 8 Stagebedrijven informeren
Informeer stagebedrijven over de resultaten van het arbeidskundig onderzoek, zodat de leerling op de stageplaats wordt aangesproken op zijn sterke kanten en gelegenheid krijgt om zijn zwakke kanten verder te ontwikkelen.
- 9 Portfolio
Neem de resultaten van toetsen en assessments op in het portfolio van de leerling. Maak met het portfolio de ontwikkeling die de leerling doormaakt zichtbaar voor de leerling (en zijn ouders).
- 10 Matchen
Breng de kenmerken van stagebedrijven op een objectieve, gestructureerde manier in kaart, zodat een zorgvuldige match kan worden gerealiseerd tussen de leerling en de stage-/arbeidsplaats. Maak gebruik van instrumenten die hiervoor zijn ontwikkeld.

Thema 2: Netwerkvorming in relatie tot arbeidsintegratie

Er zijn vele instanties betrokken bij de arbeidsintegratie van de leerling. In het belang van een goede en langdurige plaatsing op de arbeidsmarkt dient vorm te worden gegeven aan een goede samenwerking tussen de verschillende instanties. De beste vorm hiervoor is het sluiten van een contract.

Scholen voor Praktijkonderwijs en VSO leven niet op een eiland. Zij hebben veel meer dan andere schoolsoorten te maken met een uitgebreid omgevingsmanagement. Hierbij gaat het niet alleen om een afnemend werkveld, maar zeker ook om gemeenten en alle instanties op het terrein van de sociale wetgeving. De belangrijkste doelstellingen van de netwerkvorming zoals deze in de scholen worden nagestreefd, zijn:

- te komen tot een sluitende aanpak voor de arbeidstoeleiding;
- het realiseren van een blijvende arbeidsintegratie;
- het uitbreiden van scholingsmogelijkheden.

Daarnaast blijken de netwerken uitermate geschikt voor:

- het gericht uitwisselen van informatie;
- het realiseren van een efficiënte werkwijze;
- het voorkomen dan wel tijdig signaleren van problemen.

Als belangrijke netwerkpartners worden veel genoemd, in willekeurige volgorde: UWV, MEE, WSW-instellingen, CWI, reïntegratiebedrijven, gemeenten, het plaatselijk/regionaal bedrijfsleven, ROC's, VMBO-scholen en collega-scholen. De ervaring leert dat het van belang is de netwerken te formaliseren, bijvoorbeeld door het sluiten van een convenant.

Nadrukkelijk moet worden vermeld dat de scholen ook netwerken vormen op terreinen die niet direct de arbeidstoeleiding betreffen, maar er indirect wel een bijdrage aan leveren. Te noemen zijn hier ontwikkelnetwerken waarbinnen onderwijsleermaterialen worden gemaakt en netwerken voor informatie-uitwisseling en collegiale consultatie. Opbouw en onderhoud van een netwerk zijn belangrijke voorwaarden voor een goede functionering van de school.

Een aantal scholen heeft in het kader van het ESF-project gewerkt aan netwerkvorming met het doel de arbeidstoeleiding en arbeidsintegratie van leerlingen te verbeteren. Uit hun ervaringen is een aantal tips gedestilleerd voor scholen die werk willen maken van netwerkvorming.

- 1 Samenwerking formaliseren
Formuleer de doelstellingen van het netwerk en de verantwoordelijkheden en taken van de deelnemers en leg deze vast in een overeenkomst of convenant. Leg daarin ook afspraken vast over bijvoorbeeld de vergaderfrequentie, aanwezigheid, verslaglegging en de duur van de overeenkomst.
- 2 Gezamenlijke verantwoordelijkheid
Creëer een sfeer van gezamenlijke verantwoordelijkheid. Formuleer doelstellingen die voor alle deelnemers van belang zijn.
- 3 Actief opstellen
Zorg ervoor dat de school profijt heeft van het netwerk. Wees daarom een actieve deelnemer. Neem het voorzitterschap op je of bemoei je intensief met de regie. Leun niet achterover, maar neem initiatieven en activeer andere partijen. Wacht niet af, maar ga uit van je eigen kracht.
- 4 Efficiëntie
Voorkom 'netwerken om het netwerken'. Werk met een overzichtelijke agenda, een bekwame voorzitter en spreek af hoe lang de vergaderingen duren. Maak concrete werkafspraken en leg deze vast in notulen. Formuleer concreet wie wat zal doen en wanneer. Spreek elkaar daarop aan.
- 5 Faciliteren
Zorg ervoor dat de docenten gefaciliteerd aan de netwerken kunnen deelnemen. Als de school een netwerk gaat opzetten, faciliteer dan iemand om die klus te klaren, zodat er niet te veel tijd overheen gaat.
- 6 Interessante agenda
Zorg ervoor dat er voor alle deelnemers een of meer interessante onderwerpen op de agenda staan. Het is belangrijk dat iedereen iets in het netwerk kan 'halen'.
- 7 Regelmatig evalueren
Evalueer de samenwerking regelmatig. Bespreek de doelstelling, de werkwijze, de samenstelling en de resultaten van het netwerk en stel zonodig zaken bij.

Thema 3: Leerlingwerkplaatsen in directe samenwerking met branches en bedrijfsleven

De leerlingwerkplaats heeft betrekking op arbeidssimulatie en -analyse. Arbeidssimulatie betreft het vormgeven van leerzame werkomgevingen binnen het onderwijs. Daarbij gaat het om zoveel mogelijk 'echt' werk te creëren. In deze onderwijssituatie kunnen bewust allerlei problemen worden ingebracht waar de leerling op moet reageren. De leerling moet dan proberen het probleem zelf tot een oplossing te brengen. Er is altijd een begeleider in de buurt om eventueel bij te springen. In een stage is dat veel moeilijker of zelfs in het geheel niet te regisseren. Arbeidsmarktanalyse is daarom een functie die aanwezig moet zijn binnen het Praktijkonderwijs ten behoeve van de arbeidsintegratie en is noodzakelijk bij het opzetten van arbeidssimulaties.

Methodeontwikkeling in het kader van arbeidssimulatie en -analyse staat nog in de kinderschoenen. Hierdoor stagneert de overdraagbaarheid van opgedane kennis en vaardigheden. De methodiek in het kader van arbeidssimulatie en -analyse dient verder te worden ontwikkeld.

De scholen gebruiken de leerlingwerkplaats voor een viertal doelstellingen:

- training van arbeidshouding en arbeidsvaardigheden als voorbereiding op de externe stage;
- extra training van specifieke vaardigheden naast de externe stage;
- extra training van specifieke vaardigheden naast het werk;
- assessment in het kader van het arbeidskundig onderzoek.

De vormgeving van de leerlingwerkplaats is zeer verschillend. Soms is de leerlingwerkplaats gesitueerd binnen, maar soms ook buiten de school. Ook in dat laatste geval functioneert deze leerlingwerkplaats onder de verantwoordelijkheid van de school. Een andere vorm van een leerlingwerkplaats is die van een arbeidstrainingscentrum. Dit is een ruimte waar leerlingen eenvoudige, routinematige werkzaamheden uitvoeren, meestal voor een bedrijf. Sommige scholen hebben gekozen voor de inrichting van sectorgerichte werkplaatsen in de school. Het komt ook voor dat scholen de eigen organisatie als leerlingwerkplaats gebruiken. Leerlingen worden daarbij ingezet bij verschillende werkzaamheden binnen de school, zoals schoonmaakwerk, administratief werk of magazijnwerkzaamheden. De laatste vorm is de externe groepstraining. Hierbij voeren kleine groepjes leerlingen onder begeleiding van een docent op een externe locatie een overeengekomen taak uit. Als voorbeelden worden genoemd: het onderhouden van een speelplaats van een basisschool en het uitvoeren van een taak in een verzorgingshuis.

Een aantal scholen heeft in het kader van het ESF-project leerlingwerkplaatsen opgezet. Uit hun ervaringen is een aantal tips gedestilleerd voor scholen die het voornemen hebben om een leerlingwerkplaats te gaan opzetten.

- 1 Visie ontwikkelen
Ontwikkel een visie op arbeidstraining. Stel met elkaar vast waarom een leerlingwerkplaats in het Praktijkonderwijs niet mag ontbreken. Een duidelijke visie is de basis voor een succesvolle leerlingwerkplaats.
- 2 Draagvlak verbreden
Probeer zoveel mogelijk medestanders te krijgen voor het idee. Intern en extern. Geef veel ruchtbaarheid aan de plannen en betrek er zoveel mogelijk belangheb-

benden bij. Onderzoek of het mogelijk en gewenst is om samen met andere scholen een leerlingwerkplaats te realiseren. Start met een groep docenten die razend enthousiast is over het concept van de leerlingwerkplaats en geef haar faciliteiten om plannen uit te werken.

- 3 Profiteren van ervaringen
Ga kijken bij scholen die al een leerlingwerkplaats hebben. Bekijk verschillende soorten leerlingwerkplaatsen. Praat met mensen die er ervaring mee hebben opgedaan en profiteer daarvan.
- 4 Klein beginnen
Begin kleinschalig en evalueer zorgvuldig. De opzet van een leerlingwerkplaats is een groeiproces.
- 5 Interne deskundigheid gebruiken
Betrek in ieder geval de stagedocenten bij de leerlingwerkplaats. Zij hebben veel contacten met de bedrijven in de regio, weten wat de behoeften van bedrijven zijn en hoe het er in z'n werk gaat.
- 6 Acquisitie faciliteren
Besteed veel aandacht aan de acquisitie, onderzoek wie het meest geschikt is om de acquisitie uit te voeren en faciliteer de acquireur.
- 7 Afwisselend werk
Streef naar zoveel mogelijk afwisseling in het werk dat leerlingen in de werkplaats uitvoeren.
- 8 Afspraken met bedrijven
Maak duidelijke afspraken met bedrijven en streef ernaar deze vast te leggen. Onderzoek of het bedrijf een vergoeding wil betalen of op een andere manier iets kan bijdragen. Zorg ervoor dat de school de afspraken altijd nakomt.
- 9 Leerlingen leren
Boots de situatie in bedrijven zo goed mogelijk na, werk bedrijfsmatig in de werkplaatsen, maar houd altijd voor ogen dat het om een leerproces gaat.
- 10 Kostenplaatje
Maak een realistische begroting voor de leerlingwerkplaats en houd ook rekening met de kosten op termijn. Wanneer de werkplaats met subsidie wordt opgezet, houd er dan rekening mee dat deze (later) ook moet kunnen draaien zonder subsidie.

Thema 4: Branchegerichte cursussen voor leerlingen, gericht op civiel effect: certificering

De leerlingen worden getraind op deelname aan het arbeidsproces in de vorm van branchegerichte cursussen. Deze worden in de regel ontwikkeld en uitgevoerd in samenwerking met het reguliere bedrijfsleven.

Wanneer de leerlingen met succes branchegerichte cursussen hebben gevolgd, hebben zij meer kansen op de arbeidsmarkt. Dit is met name het geval wanneer de cursussen door de branche zijn erkend. Ook de kans op doorstroming naar het ROC blijkt groter te worden. Tenslotte versterkt een succesvolle opleiding het gevoel van eigenwaarde en het zelfvertrouwen van de jongeren.

Om elke leerling de juiste cursus te kunnen aanbieden, dus onderwijs op maat te verzorgen, is het veelal nodig, door samenwerking met collega-scholen, het leerlingenpotentieel te vergroten en de cursussen te plannen op hetzelfde tijdstip, zodat de leerlingen naar de cursus van hun keuze kunnen gaan.

Veel voorkomende cursussen zijn:

- SVA-cursussen (Schoolontwikkeling Voor Arbeidsvoorziening). Hiertoe behoren de cursussen 'Schoonmaken in de groothuishouding', 'Werken in de keuken', 'Onderhoud plantsoenen' en 'Beheren van het schoolmagazijn'.
- SOL (Stage Ondersteunende Leergangen). Hiertoe behoren de cursussen 'Werken in de textiel', 'Schoonmaken met microvezelmaterialen', 'Detailmedewerker', 'Heftruckbestuurder', 'Vliegtuigreiniging', 'Werken in de kinderopvang', 'Machinale houtbewerking en banktimmeren' en 'Werken in de zorg'.
- VCA-veiligheids cursus;
- Lassen;
- Trekkerrijbewijs;
- Brommcertificaat;
- Theorie autorijbewijs.

Een aantal scholen heeft in het kader van het ESF-project gewerkt aan de invoering van branchegerichte cursussen in hun onderwijs. Uit deze ervaringen is een aantal tips gedestilleerd voor scholen die voornemens zijn om branchegerichte cursussen in hun onderwijsaanbod op te nemen.

1 Netwerken

Samenwerking is van essentieel belang. Werk aan de opbouw van een relevant netwerk en maak hiervan gebruik van bij het realiseren van het cursusaanbod. Onderzoek samenwerkingsmogelijkheden met collega-scholen, VMBO-scholen, ROC's, AOC's, de sociale werkvoorziening en bedrijven. Het zijn allemaal partners die een rol kunnen spelen bij het realiseren van een goed cursusaanbod.

2 Klein beginnen

Houd er rekening mee dat er heel wat bij komt kijken (ruimte, organisatie, roostertechnisch, logistiek, vervoer) en biedt daarom - zeker in het begin - niet te veel cursussen aan. Houd het beheersbaar en start met een beperkt aantal cursussen. Op basis van ervaring kan de school het aanbod in de loop der tijd uitbreiden.

3 Branche-erkend

Bied bij voorkeur cursussen aan die waarde hebben op de arbeidsmarkt. Kies dus in de eerste plaats voor cursussen die erkend zijn door een brancheorganisatie.

4 Realistische voorlichting

Houd er rekening mee dat leerlingen en ouders geneigd zijn om te veel waarde te hechten aan de certificaten. Geef leerlingen en ouders daarover adequate informatie, zodat zij zich een realistisch beeld vormen van de waarde die de certificaten hebben op de arbeidsmarkt. Dit geldt in het bijzonder voor cursussen die niet door de branches zijn erkend.

5 Scholing docenten

Zorg ervoor dat docenten die de erkende cursussen geven daartoe geschoold danwel bevoegd zijn.

- 6 Cursusaanbod aanpassen
Volg nauwkeurig de ontwikkelingen op de (regionale) arbeidsmarkt en evalueer regelmatig of het cursusaanbod nog relevant is. Veranderingen op de (regionale) arbeidsmarkt, maar ook ontwikkelingen binnen de branches kunnen aanpassingen van het cursusaanbod vereisen.
- 7 Financiering
Anticipeer op de beëindiging van het ESF project. Onderzoek andere financieringsmogelijkheden, bijvoorbeeld bij de gemeente (Wet Bijstand en Werk).

Thema 5: Informatietechnologische programma's, in aanvulling op de rijksregeling, voor de onderwijskundige ondersteuning van arbeidsintegratie en in relatie tot de overige thema's

Op het werkniveau waarop leerlingen van het Praktijkonderwijs instromen op de arbeidsmarkt blijkt het noodzakelijk om met eenvoudige vormen van informatietechnologie te kunnen omgaan. Op dit punt ontbreekt het de scholen aan voldoende onderwijsmateriaal (hardware en software). Door een gestructureerde gezamenlijke aanpak kan echter eenvoudige software worden ontwikkeld. Ook ter ondersteuning van de andere thema's kan er informatie- en communicatietechnologie worden ontwikkeld.

Zoals eerder gemeld was er bij de themarapportage nog geen voorlopig overzicht van de resultaten op het terrein van ICT beschikbaar. Hoewel toch een belangrijk aantal scholen het thema in behandeling heeft genomen, zijn de resultaten achtergebleven bij die van de overige thema's.

Globaal genomen mag worden gezegd dat de scholen ICT benutten op drie deelgebieden:

- ICT ter ondersteuning van het functioneren van de school als organisatie, waarbij met name het geautomatiseerde leerlingvolgsysteem veel aandacht krijgt;
- ICT als hulpmiddel bij het onderwijsleerproces;
- ICT als hulpmiddel bij de informatie en communicatie, waarbij met name het opzetten en onderhouden van een website wordt gemeld.

Vanwege de achterstand op het gebied van de ICT is de UCG een inhaalslag aan het maken. Zij streeft naar kwaliteitsverbetering door tussentijds de stand van zaken bij de lopende ICT-projecten te monitoren. Tevens worden voorbeeldtrajecten opgezet als stimulans voor scholen. Dit laatste is dan met name bedoeld voor de periode 2007 - 2013. De belangstellende lezer wordt voor verdere informatie verwezen naar bijlage 3.

Thema 6: Scholingsprogramma's arbeidsintegratie voor docenten

De docenten zullen voor de verschillende thema's moeten worden bijgeschoold. Dit ter vergroting van hun deskundigheid met het oog op samenwerking in het kader van de arbeidsintegratie. Daarbij gaat het in het bijzonder om ontwikkelingen in bepaalde branches en bedrijven. Zo wordt de flexibiliteit om in te spelen op ontwikkelingen in de arbeidsomgeving van de school vergroot.

De expertise van de docenten moet zijn aangepast aan de meestal nieuwe eisen die het Praktijkonderwijs en het VSO aan hen stelt. Scholing is en blijft hard nodig. De scholen hebben de scholing van hun docenten zo goed als altijd gerelateerd aan de uitvoering van de overige thema's. In het algemeen kan worden gezegd dat de scholen zeer gericht en zeer verschillend hun keuzes maken uit het rijke aanbod van scholingsmogelijkheden. Mede gezien de pluriformiteit van deze keuzes heeft het geen of nagenoeg geen meerwaarde in dit kader een inventarisatie van de mogelijkheden op te nemen.

Thema 7: Vormgeven en intensiveren van begeleiding na het verlaten van de school, niet zijnde stagebegeleiding, op basis van een overeenkomst

(Voormalige) leerlingen voor wie dat nodig is, worden - ook na het verlaten van de school -gedurende een periode van maximaal een jaar begeleid. Thans gebeurt dat op minimale wijze door middel van het volgen van de leerling door de Regionale Meld- en Coördinatiefuncties (RMC's). Het gaat in het kader van dit ESF-project om uitbreiding van de rol van het Praktijkonderwijs in de vorm van het uitvoeren van inhoudelijke begeleiding en loopbaanbegeleiding. Dit in samenwerking met de werkgever op basis van een overeenkomst.

De naschoolse begeleiding is enerzijds één van de belangrijkste aspecten in de taakstelling van de scholen voor Praktijkonderwijs en het VSO. Anderzijds is het een taakaspect dat op vele plaatsen nog duidelijk moet worden ingevuld en waarvoor geen overheids-bekostiging voorhanden is. Zeker op dit thema zal nog veel moeten worden gedaan en zullen velen met belangstelling uitzien naar de resultaten.

De doelstellingen van de naschoolse begeleiding hebben betrekking op de korte termijn, zijnde het eerste jaar na het schoolverlaten en de lange termijn, de jaren daarna. Voor de korte termijn moet er voor worden gezorgd dat de uitgestroomde leerlingen goed aan de slag gaan en hun baan behouden door ondersteuning te bieden aan hen, hun werkgevers en hun ouders. Voor de lange termijn gaat het erom de begeleiding over te dragen aan andere instellingen, informatie te geven over de kenmerken van deze jongeren en instellingen op het gebied van arbeidsintegratie te betrekken bij de naschoolse begeleiding. In de projecten zijn voor zover thans bekend vier modellen van naschoolse begeleiding te onderscheiden.

Bij model 1 treedt de school op als coördinator en regievoerder van de begeleiding, terwijl de begeleiding door andere instellingen wordt verzorgd. De school houdt nadrukkelijk de vinger aan de pols. Bij model 2 fungeert de school als spil in een hecht geformaliseerd samenwerkingsverband. In de uitvoering leveren de onderscheiden participanten hun bijdrage binnen het kader van hun doelstellingen. Bij model 3 fungeert de school als begeleider en overdrager. De feitelijke begeleiding wordt in het eerste jaar na het schoolverlaten uitgevoerd door de school. De overdracht van de begeleiding aan andere

instellingen is hierbij een substantiële taak. Model 4 gaat een stap verder. De school neemt daarbij de verantwoordelijkheid om na een jaar te bezien of, en zo ja hoe, de feitelijke begeleiding door andere instellingen zou moeten worden uitgevoerd.

Een aantal scholen heeft in het kader van het ESF-project beleid ontwikkeld voor naschoolse begeleiding. Uit hun ervaringen is een aantal tips gedestilleerd voor scholen die van plan zijn om de naschoolse begeleiding beleidsmatig op te zetten.

- 1 Visie ontwikkelen
Ontwikkel een visie op naschoolse begeleiding. Formuleer wat de rol van de school is en op welke manier de school omgaat met externe instanties op het gebied van arbeidsintegratie en -begeleiding.
- 2 Netwerken
Zorg voor een goed netwerk. Maak duidelijke afspraken met de geëigende instanties en betrek deze organisaties bij de naschoolse begeleiding. Zorg dat je er mensen kent en realiseer korte communicatielijnen.
Onderzoek of de naschoolse begeleiding in het kader van de wet REA kan worden gefinancierd door het UWV, door een samenwerking aan te gaan met een erkende jobcoachorganisatie.
- 3 Vloeiende overgang realiseren
Realiseer een vloeiende overgang van stagebegeleiding naar naschoolse begeleiding. Laat daarom de stagedocenten de naschoolse begeleiding uitvoeren. Zij hebben de leerling begeleid tijdens de plaatsingsstage en de plaatsing en kennen de bedrijven meestal goed.
- 4 Beter voorkomen dan genezen
De kracht van naschoolse begeleiding is: er op tijd bij zijn. Wacht dus niet af totdat er sprake is van een crisis, maar ontwikkel beleid waarmee de school een vinger aan de pols houdt. Doordring bovendien alle betrokken partijen ervan dat het belangrijk is dat zij tijdig bij de school aan de bel trekken als er problemen zijn.
- 5 Tijdregistratie bijhouden
Zorg ervoor dat de stagedocenten die de naschoolse begeleiding uitvoeren daarvoor worden gefaciliteerd. Laat hen een tijdregistratie bijhouden, zodat de hoeveelheid uren op basis van ervaringen eventueel kan worden bijgesteld. Veel docenten waarschuwen: verkijk je er niet op, naschoolse begeleiding kost veel tijd!
- 6 Professionele houding
Houd een gepaste, professionele afstand van de oud-leerlingen. Wees betrokken, maar realiseer je dat de jongere zelf verantwoordelijk is. De jongere heeft geen baat bij te veel betrokkenheid.
- 7 Informatie geven aan de leerling
Informeer leerlingen (en ouders) goed, bijvoorbeeld over de regelgeving (Wajonguitkering) en ondersteun hen bij 'de papierwinkel'. Dat kan problemen voorkomen.
- 8 Nazorgovereenkomst
Zorg ervoor dat leerling en werkgever weten wat zij van de school kunnen verwachten en leg de afspraken vast in een nazorgovereenkomst.

9 Deskundigheidsbevordering

Zorg ervoor dat de naschoolse begeleiders van de school goed op de hoogte zijn van de regelgeving rond arbeid en arbeidsintegratie. Laat hen een opleiding jobcoaching volgen.

10 Afsluiting en overdracht

Zorg voor een duidelijke afsluiting van de naschoolse begeleiding en draag de begeleiding, als het nodig is, zorgvuldig over aan andere instanties. Betrek de nieuwe begeleiders al voor de overdracht bij de naschoolse begeleiding.

Tot zover deze beschrijvingen. Voor nadere informatie wordt verwezen naar de themarapportages van 2004 en naar de definitieve rapportages van de thema's die in het najaar van 2007 zullen worden opgesteld.

5 DE UITVOERINGS- EN COÖRDINATIE GROEP

Het Ministerie van OC&W is als uiteindelijke aanvrager van de projecten, de opdrachtgever voor de uitvoering van de projecten 'Praktijkonderwijs werkt door...' en 'VSO werkt!'. Het Ministerie heeft de uitvoering van deze projecten uitbesteed aan twee partijen:

- Centraal Financiën Instellingen (CFI) voor wat betreft het administratieve en financiële deel. CFI heeft deze taak grotendeels doorgecontracteerd aan de European Consulting Groep (ECG) te Enschede;
- Uitvoerings- en Coördinatie Groep (UCG), met als projectsecretariaat KPC Groep te 's-Hertogenbosch, voor wat betreft het inhoudelijke en projectorganisatorische deel.

Aangezien deze rapportage handelt over de inhoudelijke en projectmatige aspecten van de projecten, wordt nu nader ingegaan op de UCG, waarbij de taken, de hoofdlijnen van het werkplan, de samenstelling en de uitgevoerde activiteiten aan de orde komen.

5.1 Taken

De UCG verzorgt de inhoudelijke coördinatie van de projecten.

Momenteel fungeert de UCG als uitvoeringsklankbord voor projectscholen, adviseert zij het Ministerie van OC&W over de inhoudelijke aspecten van de projectaanvragen, bevordert zij de kwaliteit van de projecten en evalueert en rapporteert zij ook tussentijds over de doelen, de kwaliteit en de opbrengsten van de projecten. In concreto komt dit neer op:

- 1 Het bevorderen van deelname aan het project, met name door:
 - het houden van voorlichtingsbijeenkomsten;
 - het geven van individueel advies.
- 2 Het ondersteunen van scholen bij de opstelling, inrichting en uitvoering van projecten, met name door:
 - het geven van cursussen 'Projectmatig werken' en 'Netwerkopbouw';
 - het houden van informatiebijeenkomsten, onder andere ten behoeve van de inrichting van de projecten;
 - het houden van inhoudelijke uitwisselings- en themabijeenkomsten voor projectdeelnemers;
 - het geven van individueel advies;
 - het bezoeken van scholen;
 - het verzorgen van publicaties;
 - het inrichten en onderhouden van websites.
- 3 Het geven van adviezen aan het Ministerie van OC&W met betrekking tot de aanvragen, tussenrapportages en eindrapportages van de schoolprojecten.
- 4 Het bevorderen van een grotere betrokkenheid van bedrijfsleven en sociale partners bij de arbeidstoeleidendende activiteiten van het Praktijkonderwijs en het VSO, met name door:
 - organiseren van een congres;
 - aanreiken van informatie en ondersteunende gidsen.

- 5 Het rapporteren aan derden met betrekking tot:
 - de inhoudelijke resultaten en producten die van landelijke betekenis zijn;
 - beleidsgevolgen op de terreinen van bekostiging, regelgeving en vervolgotrajecten.
- 6 Het mede zorgdragen voor een goede afstemming tussen de praktijken op scholen en de regelgeving met betrekking tot het project. Dit alles onverlet latend de volledige verantwoordelijkheid van de scholen voor de opzet en uitvoering van de projecten.

5.1 Hoofdpijnen van het werkplan

De aanpak van het programma dat de UCG ten uitvoer brengt is onder te verdelen in drie stadia:

- 1 het opbouwstadium, waar de nadruk ligt op de doelstellende component. Activiteiten in dit stadium zijn onder andere het verkrijgen van draagvlak en het verhelderen van het programma inclusief de aanwezige procedures, structuren en methoden die daarvoor toereikend zijn;
- 2 het stadium van de effectuering, met de nadruk op de realiserende doelstellingen. Activiteiten in dit stadium zijn gericht op de begeleiding en coaching van projectleiders in de scholen en de bewaking van de looptijden en resultaatgerichtheid van de projecten;
- 3 het afbouwstadium, waar de nadruk zal liggen op de organisatorische component. Activiteiten in dit stadium bestaan onder andere uit het overdraagbaar en implementeerbaar maken van de opgeleverde projectresultaten voor de scholen voor Praktijkonderwijs en het VSO, onder andere door de opzet van een databank en een distributiepunt voor de projectresultaten in de vorm van producten en diensten.

Bij de uitvoering van de taakstelling gaat de UCG er tenminste van uit dat:

- er sprake is van een regionale betekenis van de projecten: de scholen zullen op plaatselijk niveau beter in staat worden gesteld hun leerlingen op efficiënte wijze naar arbeid toe te leiden;
- er een kwalitatieve 'upgrading' van het Praktijkonderwijs en het VSO zal plaatsvinden;
- er gevolgen zullen zijn voor het beleid zowel qua bekostiging als qua regelgeving;
- dit alles in nauw overleg zal plaatsvinden met het Ministerie van OC&W, de ECG, de Vereniging Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en de WEC-Raad.

De UCG laat zich in haar werkwijze leiden door de 'Beleidsregelingen voor EFS-projecten Praktijkonderwijs', zoals gepubliceerd in de 'Gele katern van Uitleg in september 2002', het meerjarenplan 'Praktijkonderwijs werkt door...', het meerjarenplan 'VSO werkt!' en de daaruit voortvloeiende plannen voor de ondersteuning van projecten van scholen.

De werkwijze van de UCG wordt gekenmerkt door de gedachte dat het voor de scholen zo eenvoudig mogelijk moet zijn de projecten uit te voeren en dat als gevolg daarvan de UCG die uitvoering zoveel mogelijk dient te faciliteren. Een ander punt in de aanpak van de UCG is dat, naast het rendement dat bereikt dient te worden met betrekking tot het

aantal leerlingen dat een plaats krijgt op de arbeidsmarkt, er ook andere projectresultaten zijn te boeken die kunnen worden overgedragen naar andere scholen. Dit laatste overigens met respect voor de regionale betekenis van de onderscheiden projecten. Tot slot gaat het er bij de UCG om dat alle ervaringen worden gebundeld en leiden tot een vormgeving van het Praktijkonderwijs en het VSO, na beëindiging van het ESF-project, die adequaat onderwijs en begeleiding geeft aan de leerlingen ook in de overgang naar en de integratie in een arbeidsplaats.

5.3 Samenstelling

In de UCG hebben vertegenwoordigers zitting vanuit het Praktijkonderwijs (Vereniging Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs), vanuit het VSO (WEC-Raad) en vanuit KPC groep.

Het projectleiderschap en het secretariaat worden uitgevoerd door KPC Groep.

Voor nadere informatie over de organisatie van de UCG wordt verwezen naar de organisatienota. Deze is op aanvraag beschikbaar.

5.4 Activiteiten van de UCG

De UCG heeft de afgelopen jaren ter realisering van haar taakstelling een groot aantal activiteiten verricht. Deze activiteiten hadden voor een belangrijk deel een cyclisch karakter, voor een ander deel waren zij eenmalig. Onderstaand zijn de belangrijkste activiteiten, geordend naar de afzonderlijke taken, weergegeven. Bij dit overzicht moet in aanmerking worden genomen dat de start van het project door het nog deels ontbreken van de regelgeving erg vertraagd is. Uit het overzicht van deelnamecijfers op pagina 10 blijkt dat het geheel pas goed op stoom kwam vanaf de tranche 2002 - 2004. Een andere factor is, dat in de opbouwfase het accent sterk lag op de financiële en administratieve aspecten en de UCG pas later in de gelegenheid werd gesteld zich meer nadrukkelijk met de inhoud bezig te houden.

5.4.1 Het bevorderen van deelname aan het project

Regionale bijeenkomsten

De UCG heeft vanaf de cyclus 2000-2001 jaarlijks meerdere regionale bijeenkomsten gehouden. Deze hadden tot doel bij scholen de belangstelling voor deelname te bevorderen, hun te informeren over de mogelijkheden die deelname kon bieden en over de voorwaarden waaraan bij deelname moest worden voldaan. Tevens werden de scholen geïnformeerd over de concrete ondersteuning die zij bij het opstellen van een aanvraag zouden kunnen krijgen. In totaal hebben 15 voorlichtingsbijeenkomsten plaatsgevonden, waaraan ruim 475 deelnemers hebben deelgenomen.

Regiocoördinatoren

Een tweede activiteit ter bevordering van deelname aan het project bestond uit de inschakeling van een viertal regiocoördinatoren, directeuren van scholen voor Praktijkonderwijs, die vanuit de doelgroep als ervaringsdeskundigen, onder aansturing van de UCG, vanaf de cyclus 2003 gevraagd en ongevraagd stimulerende activiteiten verzorgden. Deze

extra impuls werd beëindigd in augustus 2005, met name omdat de deelname aan het project vanuit het Praktijkonderwijs inmiddels dermate hoog was dat extra stimulering niet meer nodig was.

Stimulerende activiteiten

Daarnaast zijn vanuit de UCG op eigen initiatief en ook op verzoek, nog andere extra stimulerende activiteiten ondernomen. Met name worden genoemd het verzorgen van presentaties bij diverse gelegenheden en het verzorgen van informatiemarkten. Dit was zeker ook het geval toen de mogelijkheid voor deelname vanuit het VSO werd opengesteld in 2004.

Bovenstaande activiteiten waren met name ook nodig, omdat er binnen scholen veel weerstand tegen deelname moest worden overwonnen. Deze weerstand kwam vooral voort uit de grote administratieve belasting bij deelname, de onzekerheden met betrekking tot de berekening van de subsidie bij de eindafrekening en de norm van 60% van de deelnemende leerlingen die geplaatst moesten worden op de arbeidsmarkt. Dit laatste gold met name voor het VSO. Voor de goede orde moet worden vermeld dat, zoals eerder gezegd, dit percentage vanaf 2005 is verlaagd tot 50.

5.4.2 Ondersteuning van scholen

De UCG heeft de scholen op diverse manieren ondersteund bij de opstelling, inrichting en uitvoering van projecten.

Cursus 'Projectmatig werken'

Een belangrijke ondersteuningsactie was een drie- en vierdaagse cursus 'Projectmatig werken', specifiek toegesneden op deelname aan het ESF-project. Aan deze cursus, die de eerste keer werd verzorgd in 2002, hebben tot augustus 2005 in totaal 85 projectleiders deelgenomen. Voor de tranche 2005 - 2007 hebben 42 personen ingeschreven.

Training 'Netwerkopbouw en -onderhoud'

Naast de cursus 'Projectmatig werken' wordt in 2006 voor de eerste keer een training 'Netwerkopbouw en -onderhoud' door de UCG aangeboden. Tijdens deze tweedaagse training leren de deelnemers een systeem dat de effectiviteit van netwerkcontacten verbetert. Ook het opbouwen en onderhouden van de steeds belangrijker wordende relatie met lokale beslissers en beïnvloeders (gemeente, plaatselijke politiek) komt in deze training uitgebreid aan de orde.

Informatiebijeenkomsten

Ook zijn in de periode van de projectvoorbereiding voor elke tranche informatiebijeenkomsten gehouden waar scholen hulp konden krijgen bij het opstellen van de projectaanvragen. In totaal hebben 75 personen aan deze informatiebijeenkomsten deelgenomen. Vanaf 2004 kon daarbij dankbaar gebruik worden gemaakt van vijf, door de UCG gemaakte, voorlopige themarapportages, die een overzicht bieden van de belangrijkste inhoudelijke resultaten van de projecten tot dan toe. Deze rapportages zijn in een oplage van 800 gratis verspreid.

Themabijeenkomsten

Een activiteit waaraan met veel genoegen werd deelgenomen, waren de themabijeenkomsten die de UCG vanaf 2001 organiseerde. Tijdens deze bijeenkomsten wisselden de deelnemers eigen ervaringen uit, werd afhankelijk van het onderwerp een extra inhoudelijke kwaliteitsbevorderende input gegeven en was er gelegenheid om de gang van zaken in het hele traject aan de orde te stellen. Aan 15 bijeenkomsten hebben in totaal bijna 500 personen deelgenomen. Deze themabijeenkomsten worden in 2006 ook weer gehouden.

Projectaanvragen

Gedurende de gehele periode heeft de UCG op verzoek van scholen hulp geboden bij de opzet van de projectaanvragen en de uitvoering van de projecten.

Ondersteuningsbijeenkomst rapportage

Toen bleek dat de opzet en inrichting van de eindrapportages voor de scholen verre van eenvoudig was, heeft de UCG via het aanbieden van een rapportageformat begin 2005 en het beleggen van een ondersteuningsbijeenkomst eind 2005 de scholen de helpende hand geboden. Aan de ondersteuningsbijeenkomst namen in totaal 48 personen deel. Deze bijeenkomst wordt in de loop van 2006 nogmaals gehouden.

Themarapportages

Ook het uitbrengen en het gratis beschikbaar stellen aan de scholen van de bovengenoemde vijf themarapportages is een vorm van ondersteuning van de scholen.

Regionale kringen

Om de mogelijkheden van wederzijdse ondersteuning van scholen te benutten, zijn zes regionale kringen gevormd. Deze hebben elk op eigen initiatief in de periode 2003 - 2004 een aantal ondersteunende activiteiten uitgevoerd.

Schoolbezoek

Een ander middel ter bevordering van de kwaliteit van de schoolprojecten is het schoolbezoek. Zeer recent heeft de UCG besloten dat scholen, indien gewenst, door een vertegenwoordiger van de UCG worden bezocht. Om de UCG in de gelegenheid te stellen de zwaarte van het verzoek te kunnen beoordelen, dient een dergelijk verzoek gepaard te gaan met een overlegagenda. Het eerste bezoek vond plaats eind januari 2006.

Helpdesk

In het kader van de informatievoorziening is een helpdesk ingericht, telefonisch bereikbaar via het projectsecretariaat.

Communicatienota

Er is een communicatienota opgesteld, waarin onder andere de communicatiedoelen, -structuur, -kanalen en -instrumenten voor interne en externe doelgroepen worden beschreven.

Websites

De laatste activiteit ter ondersteuning van de scholen is het inrichten en onderhouden van twee websites, één voor het Praktijkonderwijs en één voor het VSO. Middels deze websites is het mogelijk snel en efficiënt informatie beschikbaar te hebben en te komen tot een up-to-date communicatie.

5.4.3 Advisering over de projecten aan het Ministerie van OC&W

De UCG heeft de taak over de projectaanvragen, de tussenrapportages en de eindrapportages advies uit te brengen aan het Ministerie van OC&W. De adviezen werden uitgebracht op een vast format dat gedurende de gehele periode ongewijzigd is gebleven. In totaal heeft de UCG tot het moment van deze rapportage over ruim 250 projectaanvragen adviezen uitgebracht, 170 tussenrapportages voorzien van een advies en 110 eindrapportages opgesteld. De 170 tussenrapportages werden niet afzonderlijk, maar als totaal gewaardeerd.

5.4.4 Het bevorderen van de betrokkenheid van het bedrijfsleven en de intermediairs⁷

Een tweetal thema's heeft rechtstreeks betrekking op de relatie van de scholen met het plaatselijke/regionale bedrijfsleven en de plaatselijke/regionale instellingen in de sociale sector. Het gaat dan over het opbouwen en onderhouden van plaatselijke/regionale netwerken en het verzorgen van de naschoolse begeleiding. Met name de verzorging van de naschoolse begeleiding vereist een forse wederzijdse betrokkenheid van de drie partners.

Bij de ondersteuning, die beschreven is onder 5.4.2, is ook de ondersteuning met betrekking tot deze twee thema's gegeven. In de loop van het traject is echter gebleken dat door de onduidelijkheden in de regelgeving, de complexiteit van de materie en de verschillende opvattingen bij de partners, de samenwerking op plaatselijk/regionaal niveau soms moeilijk valt te realiseren. Daarom heeft de UCG het initiatief genomen op landelijk niveau ondersteunende acties op te zetten.

Oriënterende besprekingen

Er zijn oriënterende besprekingen gevoerd met organisaties van werkgevers en werknemers en met een aantal overkoepelende intermediairs. De besprekingen zijn in een zeer constructieve sfeer verlopen en verwacht mag worden dat ook van deze beide partners een positieve stimulans zal uitgaan voor een hechte samenwerking, ook op plaatselijk/regionaal niveau.

Publicatie netwerkvorming

Inmiddels heeft de UCG een publicatie verzorgd, die bedoeld is om het proces van netwerkvorming plaatselijk/regionaal te bevorderen.

Congres 'Werknemer in opleiding'

Veel resultaat verwacht de UCG van het congres 'Werknemer in opleiding' dat eind maart 2006 wordt gehouden en waarvoor personen afkomstig uit de diverse geledingen van de drie partijen zijn uitgenodigd.

⁷ Instellingen en organisaties die buiten de scholen een taak hebben in het proces van arbeidsintegratie van de leerlingen na het verlaten van de school, zoals de UWV, MEE, et cetera.

5.4.5 Het rapporteren aan derden

Het project dient, zoals eerder aangegeven, twee soorten onderwijsinhoudelijke doelstellingen. Allereerst de lokale/regionale, waarin met name een zodanige aanpak van de arbeidstoeleiding wordt ontwikkeld, dat een groot deel van de leerlingen na het verlaten van de school doorstroomt naar een arbeidsplaats. Daarnaast is er een landelijke doelstelling, namelijk de verbetering in casu de upgrading van het Praktijkonderwijs en het VSO, met de arbeidstoeleiding als belangrijk item. Deze valt in de uitvoering voor een deel samen met de eerste.

Themarapportages

Met betrekking tot dit eerste punt heeft de UCG, zoals aangegeven, voor een doorgeleiding van een aantal inhoudelijke resultaten gezorgd, door het maken en beschikbaar stellen van de genoemde vijf themarapportages.

Resultaten uitwisselen

Bovendien heeft de UCG, zoals eveneens aangegeven, een aantal bijeenkomsten georganiseerd waarbij scholen rechtstreeks met elkaar resultaten van het project uitwisselden. Hiermee zijn de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering echter niet uitgeput.

Bouwstenen

Het hele project levert een aantal bouwstenen op die ook voor de visieontwikkeling met betrekking tot de inhoud van de arbeidstoeleiding, de verdere ontwikkeling van de vormgeving ervan en de doorvertaling naar de wet- en regelgeving respectievelijk de bekostiging, van groot belang zijn.

Ter realisering hiervan heeft de UCG een onderzoek gedaan naar de wenselijkheid van aanpassing van de wet- en regelgeving en bekostiging en eveneens een onderzoek naar de kosten van de inbedding van de projectthema's, indien deze regulier bekostigd zouden gaan worden. De resultaten, die zijn geformuleerd in hoofdstuk 4, zijn met name bestemd voor het Ministerie van OC&W, de Vereniging Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en de WEC-Raad. Deze zijn namelijk in eerste instantie verantwoordelijk voor dit soort aangelegenheden.

Uitstroomonderzoek

Om meer zicht te krijgen op de haalbaarheid van de voorgeschreven 60% uitstroom van leerlingen naar een arbeidsplaats, heeft de UCG bevorderd dat het IVA (beleidsonderzoek en advies) te Tilburg in 2004 een onderzoek heeft gedaan naar de uitstroom van ESF-leerlingen en naar de invloed van de economische omstandigheden op het aantal leerlingen dat uitstroomt naar een arbeidsplaats. KPC Groep heeft aan dit onderzoek een bijdrage geleverd. De conclusie van dit onderzoek komt er op neer dat het niet reëel is te verwachten, gezien de verslechterde economische omstandigheden, dat 60% van de deelnemende leerlingen kan uitstromen naar een arbeidsplaats. Daarbij komt dat deze uitstroom nog wordt bemoeilijkt door de sterk groeiende wachtlijsten van de WSW-arbeidsplaatsen. Voor nadere informatie wordt verwezen naar 'Uitstroom deelnemers aan ESF-projecten: aanpassen van de norm?: Onderzoeksnotitie'.

Studiereis

Met betrekking tot de visieontwikkeling heeft de UCG meegewerkt aan de organisatie van een studiereis voor het Praktijkonderwijs. De studiereis concentreerde zich op het onderwijsvernieuwingproject in de stad Providence in de Verenigde Staten. De kennismaking met het MET-project aldaar heeft een belangrijke verrijking opgeleverd wat betreft het denken over de mogelijkheden van de leerlingen behorend tot de doelgroepen van het Praktijkonderwijs en het VSO. De eigen verantwoordelijkheid van de leerlingen en het onderwijs op basis van een individueel curriculum, zijn daarin centrale pilaren.

Integratie in onderwijsprogramma

Ook heeft de UCG zich afgevraagd en daaraan eveneens een onderzoek gewijd, of inhoudelijk alle aspecten van de arbeidstoeleiding in voldoende mate aan de orde zijn geweest en of de resultaten op schoolniveau in voldoende mate zijn geïntegreerd in het reguliere onderwijsprogramma. De conclusie is dat op deze twee terreinen nog heel wat te doen staat. In het advies over de voortgang vanaf 2007 wordt hier, zoals zal blijken uit paragraaf 6.1, nader aandacht aan geschonken.

Stimuleringsactie ICT

Het thema ICT is nog onvoldoende ontwikkeld. Daarom heeft de UCG een stimuleringsactie ICT opgezet, die in de huidige projectperiode al enig effect moet sorteren. Het plan komt er in hoofdlijnen op neer dat scholen, die het thema ICT in hun project hebben opgenomen, extra ondersteuning vanuit de UCG ontvangen.

Samenwerking

Met betrekking tot de samenwerking op plaatselijk/regionaal niveau is onder punt 5.4.4 al voldoende gezegd.

Interimverslagen

Voorts wordt melding gemaakt dat de UCG eerder interimverslagen van haar werkzaamheden heeft uitgebracht en wel in:

- 2001: 'Praktijkonderwijs werkt door...' : een tussenrapportage in 2001;
- 2003: Tussentijdse rapportage ESF 2002 - 2003: 'Praktijkonderwijs werkt door...';
- 2005: Arbeidsintegratie binnen het Praktijkonderwijs en het VSO: interimverslag.

Mondelinge info

Daarnaast heeft de UCG regelmatig mondeling overlegd met het Ministerie van OC&W en de ECG in het Tripartiete overleg en bilateraal. In het Tripartiete overleg zijn zaken aan de orde als:

- wederzijdse informatie over de gang van zaken;
- bespreking van wederzijdse ervaringen en verwachtingen;
- bespreking van toekomstige acties;
- wederzijdse advisering.

In het bilateraal overleg met de ECG gaat het met name over:

- de afstemming tussen het financieel, administratieve en de inhoudelijke en projectorganisatorische advisering van de projectaanvragen van de scholen;

- projectorganisatorische ervaringen van de scholen met de financiële aspecten;
- wederzijdse advisering.

5.4.6 De afstemming tussen de praktijk van de scholen en de regelgeving van het project

De strakke en zeer gedetailleerde regelgeving is voor de meeste scholen een zware last geweest bij de uitvoering van het project. De UCG, waarin een ruime innovatiedeskundigheid aanwezig is, heeft steeds aandacht geschonken aan de procesmatige aspecten van het hele traject. Vanuit die positie en gebaseerd op informatie over de gang van zaken, heeft de UCG vele malen in het overleg met het Ministerie van OC&W en de ECG voor deze aspecten aandacht gevraagd en voorstellen ontwikkeld. Een belangrijke aangelegenheid is ongetwijfeld het voorstel tot verlaging van het criterium van 60% doorstroming naar de arbeidsmarkt. Maar ook andere voorbeelden kunnen worden genoemd, zoals suggesties voor informatieverstrekking, versnelling van afwikkeling van procedures en reductie van de bureaucratische lasten voor de scholen.

6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

De UCG acht het een goed moment in deze rapportage haar ervaringen met het project te formuleren en een aantal aanbevelingen te doen. Deze zijn van belang voor de verdere ontwikkeling van de arbeidstoeleiding en van het hele onderwijs in de scholen van het Praktijkonderwijs en het VSO. De UCG baseert haar bevindingen in belangrijke mate ook op gegevens en signalen van de deelnemende scholen aan het project. Allereerst wordt in paragraaf 6.1 ingegaan op de inhoud van het project; de ontwikkelingen in het onderwijs met betrekking tot arbeidstoeleiding. Daarna wordt aandacht geschonken aan het project als zodanig en met name de innovatiestrategie die daarin ligt opgesloten (paragraaf 6.2). Tot slot wordt in paragraaf 6.3 omgezien naar de UCG zelf.

6.1 De ontwikkeling van het onderwijs met betrekking tot de arbeidstoeleiding

Forse impuls

In het algemeen en zonder enige terughoudendheid kan worden vastgesteld dat het project een forse impuls heeft gegeven aan een kwalitatief goede realisatie van de arbeidstoeleiding. Dat geldt zeker voor het Praktijkonderwijs. Hier kan het project eenvoudig worden gepast in en voortbouwen op de inhoudelijke kaders die voor het Praktijkonderwijs zijn ontwikkeld in het project 'Praktijkonderwijs in de steigers'. De forse impuls geldt in mindere mate voor het VSO, omdat dit pas vanaf 2004 aan het project kon gaan deelnemen.

Aanvullende acties

Belangrijk is vast te stellen dat niet alle scholen voor Praktijkonderwijs en slechts een beperkt aantal VSO-scholen hebben deelgenomen aan het project. Een belangrijke oorzaak hiervoor is de grote bureaucratische rompslomp die deelname vraagt. Deze schrikt sterk af. Voor het VSO komt daarbij de late start van de deelname. Wil de arbeidstoeleiding over de hele breedte goed vorm gaan krijgen, dan vraagt dit om aanvullende acties in de komende jaren.

Het criterium van 60% / 50%

Een belemmering voor deelname was ongetwijfeld het criterium van de 60% uitstroombeplichting naar een arbeidsplaats, recentelijk bijgesteld naar 50%. Het is gewenst dit punt mede in verband met de economische ontwikkelingen nader te bezien. Ook de sterk groeiende wachtlijsten van de SW-voorzieningen hebben een negatief effect voor scholen om te voldoen aan het uitstroombeplichting. Zij vinden het onbegrijpelijk dat waar zij optimaal presteren, zij kans lopen een strafkorting te krijgen, zonder dat zij iets aan die beïnvloedende omgevingsfactoren kunnen doen.

Doorstroom naar vervolgonderwijs

De doorstroom van leerlingen naar het vervolgonderwijs blijkt een contraproductief element in het ESF-project. De leerlingen die doorstromen naar het vervolgonderwijs worden niet meegerekend in het percentage leerlingen dat minimaal zou moeten uitstromen naar een arbeidsplaats. Terwijl deze doorstroming juist de kansen van die

leerlingen tot doorstroming naar de arbeidsmarkt sterk bevordert. In feite komt het hier op neer, dat scholen er in het belang van de leerling in slagen doorstroming naar het vervolgonderwijs te realiseren, in plaats van het realiseren van een plaats op de arbeidsmarkt. Dit leidt bij de afrekening tot een strafkorting op het subsidiebedrag. Hier conflicteren het individuele belang van de leerling en de doelstelling van de school met het financieel-economisch belang van de school. Bij volgende projecten dient dit conflict te worden vermeden.

De overige leerlingen

Het uitstroomcriterium heeft geleid tot een scherpe selectie van de leerlingen die konden deelnemen aan het project. Niet alleen bij de implementatie van de projectresultaten, maar ook in het vervolg van het ESF-project, moet hier aandacht aan worden geschonken.

Zeven thema's

Gebleken is dat de zeven thema's dekkend waren voor het hele traject van de arbeidstoeleiding. Aan alle thema's is veel aandacht besteed, zij het dat het thema ICT daarbij het minste van de ontwikkeling heeft kunnen profiteren. Over de thema's is nog het volgende op te merken:

- Nog veel te doen
Tijdens de projectperiode zijn niet alle scholen er in geslaagd hun geplande ontwikkelingen en goedgekeurde projecten ten volle af te ronden. Het project is ten einde, maar er moet toch nog het een en ander gebeuren. De scholen blijken daartoe ook zeer gemotiveerd. Enige ondersteuning daarbij is zeer nuttig;
- Integratie is nodig
De aandacht voor elk van de afzonderlijke thema's, ook in financieel administratieve zin, heeft tot gevolg gehad dat deze nog steeds niet voldoende met elkaar zijn geïntegreerd en dat ze als totaal nog onvoldoende zijn ingebed in het reguliere onderwijsproces;
- ICT
De aangezette acties voor ICT worden uitgevoerd om te bewerkstelligen dat ICT een steeds belangrijker plaats gaat innemen in de arbeidstoeleiding van het Praktijkonderwijs en het VSO.
- Netwerkvorming en naschoolse begeleiding
De netwerkvorming en naschoolse begeleiding vragen nog extra aandacht. Gebleken is namelijk dat de externe partners uit het bedrijfsleven en de intermediairs extra stimulansen behoeven om hun bijdragen op adequate wijze te leveren. Op dit terrein is aanvullende actie door alle betrokkenen op en vanuit het landelijk niveau geboden. De UCG heeft hiervoor reeds actie ondernomen, maar er moet nog veel gebeuren. Een negatieve rol hierbij speelt ook dat de taken van de participanten met betrekking tot de naschoolse begeleiding niet helder zijn geregeld, er te veel instanties bij betrokken zijn en de procedures dikwijls te bureaucratisch zijn. Aanpassing van het landelijk beleid is hier geboden. Een reguliere bekostiging voor de naschoolse begeleiding is nog niet voorhanden en voor het VSO is het verzorgen van de naschoolse begeleiding nog niet verankerd in de regelgeving.

In de samenwerking met het bedrijfsleven heeft de UCG moeten constateren dat de toerusting van de bedrijfsmedewerkers, die de ingestroomde schoolverlaters moeten begeleiden, verbetering behoeft. Aan dit punt zal de UCG de komende periode bijzondere aandacht geven. Het is dan ook te overwegen meer bedrijfsmedewerkers te betrekken bij het onderwijs in de scholen.

Regelgeving en bekostiging

De UCG heeft onderzocht of de regelgeving en de bekostiging moet worden aangepast voor de implementatie van de resultaten in het reguliere systeem. Afgezien van de regelgeving van het VSO is een aanpassing van de regelgeving niet nodig. Anders is het met de bekostiging. De UCG heeft een globale raming gemaakt van de extra kosten wanneer de uitvoering van het project regulier worden bekostigd. De resultaten van de raming, die neerkomen op ongeveer € 1300,- per leerling per leerjaar, zijn doorgegeven aan het Ministerie van OC&W, de Vereniging Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en de WEC-Raad. Het is aan hen hierover overleg te voeren.

Voordelen scholen

De deelname aan het ESF-project heeft voor scholen de volgende voordelen opgeleverd:

- voor de leerlingen heeft deelname een upgrading van het onderwijs opgeleverd en zij hebben een betere arbeidsoriëntatie gekregen. Dit geldt niet alleen voor de leerlingen die deelnamen aan het project, maar ook voor de andere leerlingen van de school;
- deelname heeft leraren een vernieuwingsimpuls gegeven. De eis dat de projectactiviteiten geen geïsoleerde aanpak hebben, heeft gezorgd voor beweging in de school;
- deelname leverde een belangrijke bijdrage aan de kwaliteit en status van het Praktijkonderwijs en het VSO. Het blijkt inhoudelijk een geweldig harmoniserend effect te hebben in een onderwijssector waar tot op heden weinig centraal is geregeld;
- de opgedane ervaringen van alle deelnemende scholen zijn bouwstenen om na afloop van het totale traject de bekostiging en de regelgeving waar nodig bij te stellen;
- gratis bijscholing van leraren was mogelijk op een aantal terreinen. Ook de leergang 'Projectmatig werken' blijkt de infrastructuur van de school te versterken.

6.2 De organisatorische opzet van het project

Vooraf moet worden vastgesteld dat het project vanuit de Europese regelgeving in eerste instantie geen onderwijskundige, maar een sociale doelstelling heeft meegekregen. Het gaat er namelijk om meer leerlingen geplaatst te krijgen op de arbeidsmarkt. Hierdoor is het project uiteen gelegd in een aantal schoolprojecten, die elk voor zich de taak hadden deze doelstelling te realiseren. Ter coördinatie en aansluitend aan de behoeften steeds meer ook ter ondersteuning, is de UCG ingericht. Deze heeft ervoor gezorgd dat ook het onderwijsinhoudelijk aspect de nodige aandacht kreeg door ondersteuning aan te bieden op schoolniveau, maar vooral door zich in te zetten voor kwaliteitsverbetering van het hele traject van de arbeidsvoorbereiding voor het Praktijkonderwijs en het VSO. Onderstaande opmerkingen worden met name vanuit deze laatste inzet gemaakt.

Moeilijke start

Het begin werd zeer bemoeilijkt door twee factoren. Allereerst het ontbreken van een vastgestelde heldere regelgeving. Hierdoor was er tot in 2002 voor de scholen van het Praktijkonderwijs veel onzekerheid met name wat betreft de financiering. Daarenboven waren er in het scholenveld nogal wat teleurstellende ervaringen met eerdere ESF-projecten. Dit leidde er niet alleen toe dat de periode van 6 jaar niet ten volle kon worden benut, maar ook dat er veel weerstand tegen deelname moest worden weggevoerd.

Late deelname VSO

Voor het VSO, dat pas vanaf 2004 kon deelnemen, leverde de start geen bijzondere problemen op. Daar staat echter tegenover dat het slechts aan de tranches 2004 - 2006 en 2005 - 2007 kon deelnemen.

Profijt van het Praktijkonderwijs

De uitbreiding van de doelgroep naar het VSO heeft het grote voordeel gehad dat het VSO ten volle kon profiteren van de ervaringen van het Praktijkonderwijs. Op enkele uitzonderingen na, konden de acties van de UCG voor beide doelgroepen worden gecombineerd.

Behoeft centrale regie

De UCG heeft ervaren dat, door het uiteenleggen van het project in een aantal schoolprojecten, zij onvoldoende centrale sturing kon geven aan de invulling van de onderwijskundige thema's. Daardoor kwam niet het hele scala van noodzakelijke invullingen aan de orde en bleven er gaten open. Dit is met name bij ICT, maar in mindere mate ook bij andere thema's, het geval. De strategie van het laten bloeien van duizend bloemen behoeft toch een centrale regie. Hier moet nog flink aan worden gewerkt.

Zware last voor scholen

Voor scholen is het moeilijk gebleken zonder steun te komen tot goede projectaanvragen. Drie zaken springen in het oog:

- allereerst wordt er te veel hooi op de vork genomen. Dat is zeer begrijpelijk, maar het heeft tot gevolg dat de onderwijsinhoudelijke doelstellingen van de thema's in de projectperiode niet worden gehaald, maar pas daarna hun realisatie vinden;
- een tweede gevolg is een ruime onderbesteding van de gelden. Dit is op zich geen aangelegenheid van de UCG, maar het heeft indirect toch gevolgen voor de sfeer rond het project;
- een derde punt is dat veel scholen het wiel steeds weer opnieuw hebben moeten uitvinden.

Taakverdeling UCG en ECG

De UCG beoordeelt de taakverdeling tussen de UCG en de ECG positief. De samenwerking tussen beide partijen met elk hun eigen verantwoordelijkheden en cultuur was goed. Wel moest de UCG steeds constateren dat ondanks alle inzet van de ECG de scholen bijzonder werden gehinderd door de administratieve rompslomp van het ESF-project.

Concrete voorstellen voor het vervolg

Om de bovengenoemde lacunes in de projectorganisatie op te vangen, beveelt de UCG aan bij het vervolg en bij toekomstige vergelijkbare projecten te streven naar een sterkere centrale onderwijsinhoudelijke regievoering, uniforme subsidiebedragen en mede daardoor minder administratieve rompslomp. De UCG is doende hiervoor concrete voorstellen te ontwikkelen.

6.3 De UCG

De UCG acht het waardevol enkele opmerkingen te plaatsen over zichzelf.

Taakstelling

Allereerst is de taakstelling van belang. Het is zoals de naam zegt een Uitvoerings- en Coördinatie Groep. Deze ruime formulering maakte het mogelijk dat de taakstelling een steeds rijkere invulling kreeg. Dat is op zich als positief ervaren. Daarbij moet echter worden vastgesteld dat, zoals eerder is opgemerkt, de onderwijsinhoudelijke regievoering (gezien de opzet van het project) niet tot haar taak kon worden gerekend. Ook moet worden geconstateerd dat, indien deze rijkere invulling vanaf het begin was gerealiseerd, dit het project zeker ten goede was gekomen.

Samenstelling UCG adequaat

De samenstelling van de UCG is adequaat gebleken. Juist door de combinatie van vertegenwoordigers van de doelgroepen en de professionele uitvoerders was er voor het scholenveld een ankerpunt waarin het zich herkende en was er voldoende professionaliteit aanwezig om gezamenlijk de goede koers te varen. Ondanks dit alles kwam steeds meer de vraag naar voren of het bedrijfsleven en de intermediairs ook op landelijk niveau niet meer bij het project zouden moeten worden betrokken. Het stellen van de vraag is naar het oordeel van de UCG in dit geval ook haar beantwoorden.

UCG als één groep

De uitbreiding van de doelgroep naar het VSO heeft ook een uitbreiding van de UCG tot gevolg gehad. Het is een goede beslissing gebleken de UCG als één groep te doen functioneren in plaats van te werken met twee kamers.

Tripartiete overleg positief

De UCG ziet met genoegen terug op het tripartiete overleg waaraan ook het Ministerie van OC&W en de ECG deelnam en de vele bilaterale contacten met de beide partners. Dit neemt echter niet weg dat het directe contact met het Ministerie van Sociale Zaken als lokethouder bijzonder werd gemist. Hierdoor was het soms moeilijk te anticiperen op komende veranderingen, was de informatie niet altijd tijdig en adequaat en konden bepaalde voorstellen niet op de directe lijn worden toegelicht en bepleit.

BIJLAGEN

De volgende bijlagen zijn opgenomen:

- Bijlage 1 - 'Praktijkonderwijs in de steigers'
- Bijlage 2 - Het onderwijskundig kader 'Arbeidstoeleiding op scholen voor Voortgezet Speciaal Onderwijs'
- Bijlage 3 - Extra inspanning thema ICT
- Bijlage 4 - Publicatieoverzicht

Bijlage 1 - 'Praktijkonderwijs in de steigers'

Het project 'Praktijkonderwijs in de Steigers' is een initiatief van de Vereniging Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en heeft ten doel op landelijk niveau de visie, inhoudelijke ontwikkeling van onderwijs en begeleiding, positie en beleidsvorming van het Praktijkonderwijs te versterken. 'Praktijkonderwijs in de Steigers' gaat uit van het principe van leerlinggerichtheid (de leerling is de maat) en werkt op basis daarvan aan de kwaliteit in onderwijs en begeleiding, innovatievermogen in de scholen, aanpassingsvermogen in de regio en kostenefficiëntie. De activiteiten zijn erop gericht producten en diensten te realiseren in samenwerking met scholen.

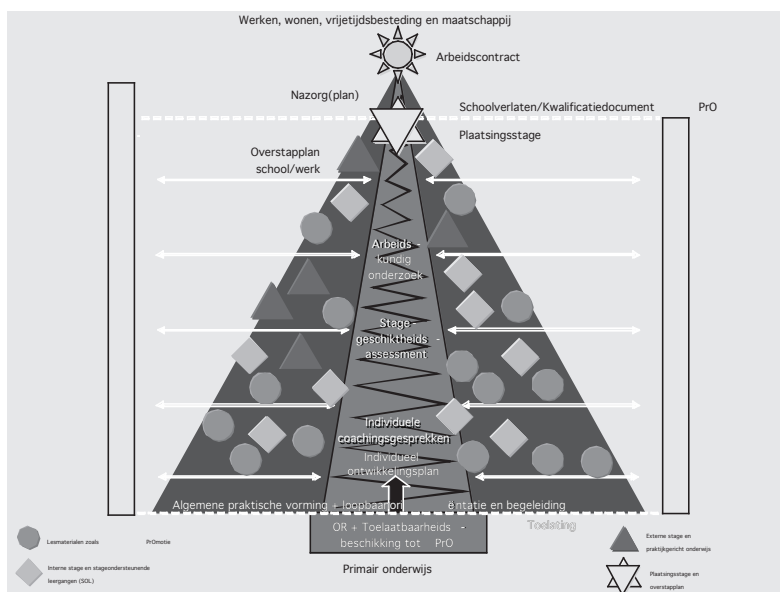
Om de ontwikkeling naar goed Praktijkonderwijs te stimuleren is de Referentiegroep Praktijkonderwijs in het leven geroepen. Het projectmanagement en secretariaat worden uitgevoerd door KPC Groep. Voor de uitvoering van de opdracht zijn twee meerjarenplannen gemaakt: 'Praktijkonderwijs in de Steigers' (2000 - 2003) en 'Praktijkonderwijs bouwt verder' (2004 - 2007). Deze meerjarenplannen worden uitgewerkt in een jaarwerkplan voor de Referentiegroep. De werkplannen bestaan uit deelprojecten, gebaseerd op vijf activiteitenclusters:

- leermiddelen en sociale competenties;
- loopbaanoriëntatie en -begeleiding en stage;
- toelaatbaarheid en toelating;
- omgevingsmanagement;
- management en organisatie.

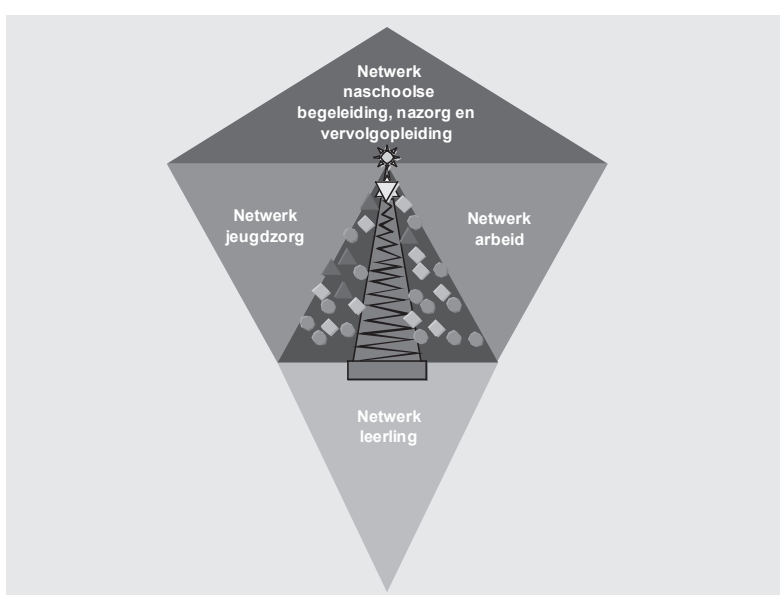
Op de website www.praktijkonderwijs.nl staan onder de kop 'Praktijkonderwijs in de Steigers' de meerjarenplannen, werkplannen en de opbrengsten van de werkzaamheden van de Referentiegroep.

In de reeks 'Praktijkonderwijs in de Steigers' heeft de Referentiegroep een aantal publicaties uitgebracht:

- De Visie-tekaartjes Praktijkonderwijs, 2000. De visie en missie in een handzame vorm;
- Ruimte voor Praktijkonderwijs, 2001. Aanzet voor een inhoudelijk programma voor huisvestingseisen. Deze publicatie is uitverkocht, maar wel te downloaden via de website;
- De loopbaankolom Praktijkonderwijs, 2002. Vijf veel voorkomende scholingsroutes voor leerlingen van het Praktijkonderwijs. Deze publicatie is uitverkocht, maar wel te downloaden via de website;
- Leerarrangementen Praktijkonderwijs, CKV, 2004;
- Het boommodel voor de ontwikkeling van Praktijkonderwijs, 2003. Dit is een Power-Point presentatie met toelichting, waarin onder andere het volgende boommodel wordt toegelicht:

- Het individueel ontwikkelingsplan (IOP) in het Praktijkonderwijs, 2004. Maatwerk mogelijk maken met het individueel ontwikkelingsplan;
- De special 'Praktijkonderwijs in de VMBO Reeks' van Mesoconsult, januari 2005;
- Praktijkonderwijs: ruimte voor ruimte, 2005. Met foto's van 11 scholen die hebben ver(nieuw)bouwd. Dit is een vervolg op de uitgave 'Ruimte voor Praktijkonderwijs' uit 2001;
- Perspectief voor Praktijkonderwijs, De Netwerkschool, 2005. Discussienota als basis voor de nieuwe meerjarenplanning van de Vereniging Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs;
- Van boommodel naar vlieger, 2005. De nieuwe PowerPoint presentatie plus toelichting die is gemaakt naar aanleiding van de uitgave van 'Perspectief voor Praktijkonderwijs', met onder andere het volgende 'Vliegermodel':

Daarnaast bracht de Referentiegroep notities uit die verkrijgbaar zijn via het secretariaat:

- Het competentiemodel leraar Praktijkonderwijs (2001);
- Voorbeelden van de scholingsroute met extra's (2003);
- Gidsen met een overzicht van scholing en opleidingen voor Praktijkonderwijs, sinds 2004 op de website www.praktijkonderwijs.nl;
- Een kwartaalnieuwsbrief;
- PrO flyers, met actuele informatie voor het management.

De Referentiegroep was tevens aan de basis en tijdens de ontwikkeling betrokken bij het ontstaan van PrOmotie, het lesmaterialenpakket voor het Praktijkonderwijs, De PrOkrant, een vakblad voor leerlingen van het Praktijkonderwijs en de Reality Reeks, een serie eenvoudig te lezen boeken voor jongeren over voor hen relevante onderwerpen.

Bijlage 2 - Het onderwijskundig kader 'Arbeidstoeleiding op scholen voor Voortgezet Speciaal Onderwijs'

Het voorliggende kader voor arbeidstoeleiding is opgesteld op basis van een door het SLO opgestelde notitie 'Kader voor arbeidstoeleiding VSO' (2003) en overige informatiebronnen⁸. Kenmerkend voor dit kader is, dat een verbinding wordt gelegd met drie lijnen:

- het concept transitie: het toekomstperspectief van de jongere met een handicap of stoornis als richtpunt en context voor onderwijs en begeleiding;
- de structurele opzet en inhoudelijke samenhang van het onderwijsaanbod gericht op arbeid;
- de vertaling en aanpassing van kerndoelen basisvorming naar arbeidstoeleiding.

Transitie is een concept voor toekomstgerichte en vraaggestuurde begeleiding van leerlingen met een handicap of stoornis op hun weg naar een (zoveel mogelijk) zelfstandig leven.

Het onderwijsaanbod gericht op arbeidstoeleiding heeft als belangrijk element de focus op leren in/van de praktijk; zowel het leren door doen in de school, als op stageplaatsen in arbeidssituaties.

Basisvorming is inhoudelijk vastgelegd in kerndoelen. De complete kerndoelen van de basisvorming zijn niet voor alle leerlingen van het VSO haalbaar. Daarom hanteert men een aangepaste basisvorming, analoog aan de opdracht van het Praktijkonderwijs vanuit de 'Wet op het Voortgezet Onderwijs' (WVO).

De basisvorming is in principe niet als eindonderwijs bedoeld en dus ook niet arbeidsgericht. De doelen kunnen echter wel als algemene beroepsvaardigheden worden ingekleurd.

Afbakening

Voor de duidelijkheid merken we op: arbeidstoeleiding is in het licht van transitie een breder concept dat hier is toegepast op de VSO-praktijkstroom, d.w.z. het onderwijs voor de jongeren die rechtstreeks en ongediplomeerd uitstromen naar arbeid, of daarmee vergelijkbare dagbesteding. Dit onderwijs beoogt jongeren met een handicap of stoornis voor te bereiden op een zo zelfstandig mogelijk leven ('redzaamheid') in werk, wonen en vrijetijdsbesteding. Van de VSO-praktijkstroom wordt met name het deelaspect van het arbeidsgerichte traject in deze beschrijving specifiek belicht. Het onderwijs gericht op zelfredzaamheid in het persoonlijk en maatschappelijk leven is het andere deelaspect. Deze deelaspecten zijn onderscheiden, maar niet te scheiden in het samenhangend onderwijsaanbod.

Introductie

Het (voortgezet) speciaal onderwijs (V)SO aan leerlingen met een zintuiglijke, lichamelijke, verstandelijke beperking of gedragsproblematiek is sterk in ontwikkeling.

⁸ 'Arbeidstoeleiding, een kwestie van transitie', Utrecht z.j. VMT, 'Werk aan de winkel', 's-Hertogenbosch, 2002, 'Voorstel kerndoelen', Enschede, 2004.

Vraaggericht werken en regionale samenwerking (Regionale Expertise Centra) zijn belangrijke veranderingen die scholen doormaken. Leerlingen met één of meer beperkingen komen in aanmerking voor (Voortgezet) Speciaal Onderwijs op basis van landelijk vastgelegde criteria. In een school of afdeling voor VSO gaat het om leerlingen vanaf 12 á 14 jaar tot maximaal 20-jarige leeftijd. VSO-scholen of afdelingen sluiten voor diploma-gerichte trajecten inhoudelijk zo veel mogelijk aan bij het voortgezet onderwijs (VMBO, HAVO, VWO), al dan niet in samenwerkingsvormen, zoals symbiose.

Daarnaast treden in het VSO arbeidsgerichte onderwijstrajecten steeds meer op de voorgrond. Hieraan ligt een aantal ontwikkelingen ten grondslag. Doordat meer leerlingen met een beperking of problematiek integreren in het reguliere onderwijs, zien we dat het Voortgezet Speciaal Onderwijs voor de leerlingen die blijven aangewezen op de VSO-school steeds vaker eindonderwijs is. Wanneer het niet mogelijk is dat leerlingen een reguliere opleiding volgen, of met ondersteuning naar een examen VO toewerken, biedt de VSO-school een aangepaste vorm van onderwijs die direct toeleidt naar arbeid. Dit wordt in het algemeen aangeduid als de Praktijkstroom.

Voor leerlingen die geen beroepskwalificatie kunnen behalen en het vooruitzicht hebben op emplooi in ongekwalificeerde arbeid, is het belangrijk zo breed mogelijk te worden voorbereid. Arbeidstoeleiding is daarbij één aspect naast persoonlijkheidsvorming en praktische en maatschappelijke redzaamheid. Deze hangen nauw samen in de ontwikkeling van de jongere naar zijn volwassenheid. Voor dit kader wordt het accent gelegd op de inhoud van het onderwijs en de begeleiding gericht op een werksituatie.

De toekomst van de leerling staat bij transitie centraal

De overstap van het primair naar het Voortgezet Speciaal Onderwijs is een moment dat een nieuwe stap naar de toekomst van de leerling markeert. Bij de overgang naar het VSO is een inschatting gemaakt van de mogelijkheden van de leerling op basis waarvan de indeling in de Praktijkstroom heeft plaatsgevonden. De leerling heeft een handicap of problematiek en/of zodanig moeite met leren dat een gekwalificeerd diploma niet haalbaar is. Het arbeidsperspectief is dus werk waarvoor geen beroepskwalificatie nodig is. Vaak is er in het begin nog een tussengroep leerlingen waarvoor misschien nog mogelijkheden voor overstap naar kwalificerende (deel)trajecten zijn. Dit wordt dan in de loop van de brugjaren duidelijk. Elke school heeft wel een vorm om hieraan te beantwoorden, bijvoorbeeld door een keuze voor een andere diplomagerichte afdeling en/of samenwerking met andere scholen. Als de leerling in het VSO verder gaat op zijn praktijkgerichte weg, dan is het belangrijk dat hij/zij wordt voorbereid en toegerust voor het functioneren in de arbeidssituatie. De aandacht gaat dan primair uit naar de algemene aspecten daarvan, niet zozeer naar de vakbekwaamheid. Wat de leerling specifiek moet kunnen voor de uitvoering van het werk wordt voornamelijk op de werkplek zelf geleerd.

Uitgangspunt voor de arbeidstoeleiding is dat leerlingen in staat worden gesteld zich breed te oriënteren en zich steeds meer van hun mogelijkheden en voorkeuren bewust worden. Daarbij worden zij begeleid in het maken van keuzes in het perspectief van hun eigen toekomst. Onderdeel hiervan is dat de leerlingen hun handicap aanvaarden en beseffen dat hun keuzes daardoor mede worden bepaald.

Naast het toerusten van leerlingen voor de arbeidsmarkt en het ontdekken van hun mogelijkheden, is het belangrijk dat de leerlingen worden ondersteund bij het vinden,

krijgen en behouden van werk. Hierbij is gebruik te maken van de arbeidsbemiddeling en arbeidsdeskundigheid, eerst in samenwerking met de school, later ook door de werknemer zelfstandig.

Arbeidstoeleiding en het concept van transitie

De overgang of transitie van school naar werk verloopt in fasen, waarin geleidelijk de schoolse component afneemt en de arbeidssituatie een steeds duidelijker plek krijgt. Voor de leerling maakt de aanvankelijk brede en algemene oriëntatie plaats voor steeds meer eigen keuzes en specifiekere situaties en ervaringen. In dit proces ontwikkelt de leerling ook een steeds duidelijker beeld van zijn mogelijkheden en wat hij daarmee wil doen. De leerling zoekt uit hoe en waar zijn ambities ten aanzien van werk en andere levensgebieden een plek kunnen krijgen in zijn eigen toekomst. De leerling werkt hieraan actief, samen met zijn omgeving; ouders en familie, begeleid door de school met eventueel hulp van andere ondersteuners.

We signaleren dat het concept 'Transitie' past binnen het zogenoemde 'Burgerschapmodel'. Dit model geeft een visie op mensen met een beperking, hun positie in de samenleving en de manier waarop het onderwijs, de zorg en de ondersteuning moet worden ingericht. Kernwoorden die nauw gerelateerd zijn aan dit model, zijn bijvoorbeeld maatschappelijke participatie, autonomie en kwaliteit van het bestaan. Transitie omvat, zoals eerder aangegeven, meer dan alleen de overstap van school naar arbeid. Het is ook de overgang naar een eigen leven in de breedste zin. In dit kader spitsen we het echter toe op de arbeidstoeleiding.

In onderstaand schema wordt een beeld gegeven van het traject dat VSO-leerlingen volgen naar werk. De weg van leerlingen naar hun positie op de arbeidsmarkt gaat idealiter volgens vier in elkaar overlopende en elkaar deels overlappende fasen: oriënteren, voorbereiden, toeleiden (een baan zoeken) en ondersteund werken.

Oriënteren	Vorbereiden	Toeleiden (een baan zoeken)	Ondersteund werken
De leerling kiest in welke richting hij zich verder wil ontwikkelen.	De leerling werkt gericht aan het vergroten van zijn capaciteiten, zodat hij de kans vergroot dat hij na de school werk vindt in de richting die hij wenst.	De schoolverlater gaat op zoek naar een baan die past bij zijn wensen en capaciteiten.	De werknemer verricht betaald werk en heeft daarbij eventueel ondersteuning gericht op behoud van het arbeidscontract voor langere duur.

De eerste drie fasen behoren tot het schoolse traject, waarbij de derde fase in samenwerking met arbeidsbemiddeling kan plaatsvinden. In de vierde fase is feitelijk geen sprake meer van onderwijs, maar de school of het REC kan hierbij wel betrokken zijn in het kader van nazorg of door ondersteuning van een eigen 'Bureau Arbeid' of begeleid werken organisatie, waarin bijvoorbeeld aanvullende training een onderdeel is. Wat

betreft dit kader 'Arbeidstoeleiding VSO' ligt het accent op het schoolse deel, dus de eerste drie fasen, maar dat staat uiteraard in het licht van het gehele traject. In de eerste twee fasen spreken we over een leerling, in de derde fase over een potentiële schoolverlater en in de laatste fase over een werknemer. Het gaat hier steeds om dezelfde persoon, die in de verschillende fasen steeds een andere positie inneemt met bijbehorende rollen.

Het concept 'Transitie' heeft op verschillende VSO-scholen een plek gekregen. Van scholen en docenten die tot nu vooral gericht zijn op diplomering vraagt dit niet minder dan een cultuuromslag in de school. Het is een 'visieverandering' van beroepsonderwijs (eindpunt) naar transitie (perspectief). De werkwijze houdt in dat het onderwijs de leerling begeleidt in het zelf oriënteren op wensen, mogelijkheden en keuzen voor zijn toekomst.

Bijlage 3 - Extra inspanning thema ICT

Het thema ICT is in de projectperiode van 2000 - 2006 moeizaam van de grond gekomen, waarvan de redenen eerder zijn aangegeven in dit rapport. Een beperkt aantal scholen heeft het project gebruikt om het thema ICT uit te werken. Ondanks eerdere pogingen door de UCG middels verkennende en oriënterende gesprekken met scholen en ICT-bedrijven is de animo bij scholen voor Praktijkonderwijs en VSO niet echt toegenomen. Begin 2005 heeft de UCG ervoor gekozen een extra inspanning te plegen om het thema op de agenda geplaatst te krijgen van de scholen. Hiervoor is een deelproject opge maakt, startend vanaf 2005.

Het doel van het project was als volgt geformuleerd: "Een aantal scholen voor Praktijkonderwijs of VSO neemt deel aan het ESF-project voor de tranche 2006 - 2007, met als thema ICT, gericht op arbeidsintegratie voor hun leerlingen. Daarbij gaat het om de implementatie van ICT in het aangeboden onderwijspakket van de school in de vorm van een bestaand of een te ontwikkelen product. Het project richt zich op een zo groot mogelijk aantal scholen die binnen dit thema gaan werken."

Het resultaat van het deelproject zou een verzameling en/of ontwikkeling van een aantal specifieke ICT-producten moeten zijn, die gebruikt worden binnen een aantal scholen van Praktijkonderwijs en/of VSO. ICT-producten ten dienste van het onderwijs voor leerlingen in het kader van arbeidstoeleiding. Bovendien hoort hier een implementatietraject bij op de scholen.

Voor de inhoud van het project zijn een viertal onderwerpen te onderscheiden:

- ICT als hulpmiddel bij het onderwijsleerproces. Te denken valt aan softwareondersteuning, voorlichting, trainingmateriaal, onderwijsleermateriaal, portfolio, digitaal rijbewijs;
- ICT als middel bij de bedrijfsvoering. Te denken valt aan een digitaal leerlingvolg-systeem, opleiding en training van (vak-)docenten;
- ICT als communicatiemiddel. Te denken valt aan de ontwikkeling van een website, een digitale ontmoetingsplaats voor het onderwijs en de arbeidsmarkt;
- ICT als kennismanagement. Te denken valt aan het opzetten van een databank, de ontwikkeling van kwaliteitscriteria ICT, de ontwikkeling van een infrastructuur of systeem van monitoring.

Doordat de tranche 2006 - 2007 geen doorgang kon vinden vanwege de financiële complicaties eind 2005, heeft het project een andere wending genomen en zijn de deelprojectdoelen aangepast. Daarbij gaat het om een inventarisatie van bestaande software wat bruikbaar is in het kader van arbeidstoeleiding van de doelgroep, het inventariseren van leerlingvolgsystemen en portfolio's bruikbaar voor de doelstellingen van het project en het in kaart brengen van 'Good Practices' van scholen die reeds het thema in hun project hebben en andere bekend zijnde ICT-mogelijkheden. Dit wordt vastgelegd middels zogenaamde 'factsheets', welke kenbaar worden gemaakt aan de scholen voor Praktijkonderwijs en VSO. Daarmee kunnen de participerende scholen voor het traject 2005 - 2007 worden ondersteund ten dienste van een mogelijke kwaliteitsverbetering en

kunnen de voorbeeldtrajecten als stimulans en voorbeeld dienen voor scholen voor de periode 2007 - 2013.

Voor de periode 2007 - 2013 zullen nader uitgewerkte plannen, in vervolg op het omschreven deelproject, ertoe moeten leiden dat ICT als thema een prominentere plaats krijgt binnen deze scholen.

Inmiddels heeft een uitgebreid onderzoek plaatsgevonden naar het thema ICT onder alle scholen voor Praktijkonderwijs en VSO. Het doel van het onderzoek is tweeledig: het inventariseren welke reeds bestaande producten en diensten worden gebruikt bij scholen voor Praktijkonderwijs en VSO en het peilen van de behoeften van scholen op dit terrein. Het eerste doel heeft informatie opgeleverd over schoolprojecten die bruikbaar zijn voor een 'Good Practice'-beschrijving. Het tweede doel heeft een duidelijk beeld opgeleverd welke wensen de scholen hebben inzake ICT. Dit laatste is bruikbaar voor de doorontwikkeling van het thema ICT binnen de periode 2007 - 2013. Samengevat kan worden gesteld dat de behoeften van de scholen vooral liggen op de volgende onderwerpen: specifieke software / ICT-materiaal; leerlingvolgsysteem; portfolio; uitstroomregistratiesysteem; 'matching'-instrument school, stage en arbeidsmarkt; website. De participerende scholen van het ESF-project die de meeste ervaring hebben met het thema ICT, werken één van de genoemde onderwerpen uit!

Bijlage 4 - Publicatieoverzicht

Meerjarenplannen en activiteitenplannen

Braake, H. te (2001). *Tijdelijke voorziening ESF: bijeenkomst 29 november 2001*. 's-Hertogenbosch: UCG.

Schouten, E. (2002). *Gaan voor een baan: ervaringen met ESF-projecten in het Praktijkonderwijs*. 's-Hertogenbosch: UCG.

Schaftrat, W. (2006). *Organisatienota UCG: ESF-project 'Praktijkonderwijs werkt door...'*. 's-Hertogenbosch: UCG.

Interimrapportages

Braake, H. te (2001). *'Praktijkonderwijs werkt door...': Een tussenstap in 2001*. 's-Hertogenbosch: UCG.

Braake, H. te (2003). *Tussentijdse rapportage ESF 2002 – 2003 'Praktijkonderwijs werkt door...'*. 's-Hertogenbosch: UCG.

Janssen, G. (2005). *Arbeidsintegratie binnen het Praktijkonderwijs en het VSO: Interimverslag*. 's-Hertogenbosch: UCG.

Onderzoeken

Beek, S. (2005). *ESF: Van arbeidstoeleiding naar arbeidsintegratie*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.

Boogaard, M. van den & Kools, Q. (2005). *Uitstroom deelnemers aan ESF-projecten: aanpassen aan de norm? Onderzoeksnotitie*. Tilburg: IVA.

Janssen, G. (2005). *Aanpassing wet en regelgeving: arbeidstoeleiding Praktijkonderwijs*. 's-Hertogenbosch: UCG.

Scheffers, J. (2005). *Onderzoek naar de extra kosten van schoolactiviteiten in het kader van het ESF-project Praktijkonderwijs werkt door...'*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.

Themarapportages

Schouten, E. (2004). *'Praktijkonderwijs werkt door...'. Thema 1: Arbeidskundig onderzoek.* 's-Hertogenbosch: UCG.

Schouten, E. (2004). *'Praktijkonderwijs werkt door...'. Thema 2: Netwerkvorming in relatie tot arbeidsintegratie.* 's-Hertogenbosch: UCG.

Schouten, E. (2004). *'Praktijkonderwijs werkt door...'. Thema 3: Leerlingwerkplaatsen.* 's-Hertogenbosch: (UCG).

Schouten, E. (2004). *'Praktijkonderwijs werkt door...'. Thema 4: Branchegerichte cursussen voor leerlingen.* 's-Hertogenbosch: UCG.

Schouten, E. (2004). *'Praktijkonderwijs werkt door...'. Thema 7: Naschoolse begeleiding.* 's-Hertogenbosch: UCG.

Bovenstaande publicaties zijn te bestellen bij het project 'Praktijkonderwijs werkt door...'

per adres:

Postbus 482, 5201 AL 's-Hertogenbosch, telefoon 073-6247247,

per e-mail:

praktijkonderwijswerktdoor@kpcgroep.nl

info@werknemerinopleiding.nl